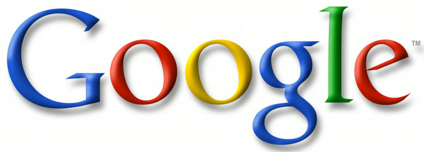
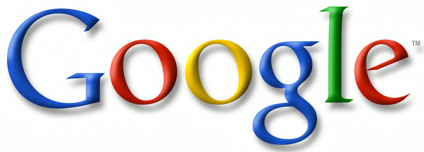

FRA COLUMBUSTIDEN
OG COLUMBUSLITTERATUREN

FRA

COLUMBUSTIDEN

OG COLUMBUSLITERATUREN

ÆMNER OG KURIOSITETER

FRA COLUMBUSTIDEN OG COLUMBUSLITERATUREN

AF H. WEITEMEYER

KØBENHAVN
ANDR. FRED. HØST & SØNS FORLAG

MDCCCXCII

KØBENHAVN — GRÆBES BOGTRYKKE

Man kan indvende mod disse Afhandlinger, som oprindeligt have staaet i et Tidsskrift for 1888 og 89, men som her ere betydeligt udvidede og ændrede efter det nye, der er fremkommet i de mellemliggende Aar, at de kun bevæge sig i Periferien af det store kulturhistoriske Spørgsmaal, som alle høre Tale om i denne Tid. Men ogsaa derved kan der jo være noget velgørende. Paa den anden Side er der ikke mange af de omstridte Punkter i Columbus' Historie, som ikke blive strejfede her.

H. W.

INDHOLD

Side

Fernando Colón 1

Fernando Colóns Fortællinger 31

Columbus' Grav 56

Henvisninger og Noter 83

FERNANDO COLÓN

landt Columbus' Efterkommere er utvivlsomt hans anden Søn *Fernando* den interessanteste og mest tiltalende Skikkelse og den, der mest er den store Mand værdig. Meget ved man vel ikke om ham; thi hele hans Liv er blevet ført som en stille Lærds, og ingen opsigtsvækkende, for den store Mængde iøjnefaldende Bedrifter have henledet Samtidens Opmærksomhed paa ham. Det, man kender, giver imidlertid Indtryk af, at han ikke alene var en elskværdig, sympathivækkende Personlighed, men ogsaa en i mange Retninger begavet Mand. Han var vel nærmest Bibliofil, Geograf eller, som man den Gang kaldte det, Kosmograf og Nautiker, i hvilken Henseende han uden Tvivl er langt betydeligere end Faderen; men i øvrigt var han en for sin Tid meget belæst Mand med mange Kundskaber og alsidige Interesser. At

hans Navn er blevet bevaret for Efterverdenen, skyldes især to Omstændigheder. Den ene er det colombinske Bibliothek i Sevilla, som han grundlagde, og som for Datidens Videnskabsmænd vist har været af overordentlig Betydning; kun ved Efterkommernes Ligegyldighed og Vandalisme er det ikke blevet til, hvad Grundlæggeren ønskede. Den anden Omstændighed er Levnedsbeskrivelsen af Faderen eller, som den hedder, «Historie del Fernando Colombo», en Bog, som indtil for tyve Aar siden ubestridelig blev betragtet som en af de vigtigste Kilder, ja som Hovedkilden til den store Opdagers Historie.

I den senere Tid er der imidlertid blevet rejst Tvivl om dette Skrifts Ægthed, og den heftige Polemik, der har udviklet sig i denne Anledning, har draget Fernando Colóns Navn frem i forreste Række i alle nyere Studier over Opdagelsernes Historie og bragt værdifulde Bidrag til Vurderingen af hans egen Person og Betydning. Striden har betydelig Interesse, ikke alene for det umiddelbart foreliggende og selvfølgeligt overordentlig vigtige Spørgsmaal, om det er Sønnen selv, der har skrevet om Columbus, den Søn, som mest var inde i Faderens Planer og Bedrifter, som han holdt mest af, og som fulgte ham paa hans fjerde Rejse; men ved de Undersøgelser, der ere blevne foretagne af de stridende Parter for at ruste sig i Kampen, er der blevet kastet Lys over meget, som før laa i Mørke: adskillige Punkter i Columbus' Liv ere blevne klarede eller korrigerede, og mange Spørgsmaal af almindelig geografisk Betydning ere blevne dragne frem og besvarede.

Det er det, som jeg mener, gør Æmnerne: «Fernando Colón» og «Fernando Colóns Fortællinger» skikkede til at behandles for en større Læsekreds, og jeg tør vel ogsaa regne paa, at Fire-

hundredaarsfesten for den store Verdensbegivenhed vil forøge Interessen og give Stoffet Aktualitet. Man hædrer den store Mand ved at hædre den betydeligste af hans Efterkommere.

I

Under sit Ophold i Portugal, rimeligvis omkring Aaret 1478, blev Columbus gift med Felipa Moñiz eller Felipa Perestrello, Datter af Bartholemeu Perestrello, første Lensherre paa Øen Porto Santo, en indvandret Italiener, der var af en gammeladelig Slægt fra Piacenza og allerede var død 1458, efter at han anden Gang havde været gift med Isabella Moñiz, som blev Moder til Felipa[1]. Columbus' Søn af dette Ægteskab er Diego, som vistnok er født 1479. Hans anden Søn er *Fernando*, der er født i Cordoba den 15de August 1488, saaledes som det staar i hans eget Testamente[2], og ikke, som hans Ligsten i Sevillas Domkirke fejlagtigt siger, den 28de September («Da han døde 12. Juli 1539, var han 50 Aar 9 Maaneder og 14 Dage»). Moderen var en adelig Dame ved Navn *Beatriz Enriquez de Arana*.

Der kan ikke være den mindste Tvivl om, at Fernando er født udenfor Ægteskab. For det første have vi Vidnesbyrd fra to Samtidige, *Oviedo* og *Bartolomeo de Las Casas*, der begge meget nøje kendte Columbus' Familie og navnlig Sønnerne. Den første siger, at Columbus havde to Sønner: «Don Diego, Admiralens *legitime* og ældste Søn, og en anden Søn, Don Fernando, som endnu lever», og Las Casas, som stod Fernando endnu nærmere, siger, da han omtaler Columbus' Død: «Han havde gjort sit Testamente, hvori

han indsatte til sin Universalarving sin Søn Don Diego, og hvis denne ikke fik Sønner, Don Hernando, sin *naturlige* Søn»[3]. En tredje Samtidig, den kongelige Historiograf *Esteban Garibay*, der ogsaa kendte Fernando og har benyttet det colombinske Bibliothek, siger: «*Udenfor Ægteskab* havde han med Beatriz Enriquez fra Cordoba Sønnen D. Hernando Colón, som fødtes i Aaret 1488»[4]. I Procesakterne angaaende det af Columbus oprettede Fideikommis omtales Fernando under Datoen 30te April 1578, altsaa omtr. 40 Aar efter hans Død, som «hijo bastardo». Og der kan anføres flere Beviser af andre Forfattere. Men desuden have vi selve Columbus' Ord for det. I hans Testamente af 19de Maj 1506 findes følgende Klausul: «Jeg tilsiger og befaler min Søn at drage Omsorg for Beatriz Enriquez, min Søn Fernandos Moder, at han sørger for, at hun kan leve paa en hæderlig Maade, da hun er en Person, mod hvem jeg har store Forpligtelser, og dette sker for at lette min Samvittighed, thi det tynger meget paa min Sjæl. Grunden dertil er det ikke tilladt at skrive her.»[5] Man kan næsten ikke forlange det tydeligere. Hvis Beatriz havde været Columbus' Hustru, havde han ikke behøvet at paalægge Diego at sørge for hende, hun var da som hans Enke gaaet ind i hans Rettigheder og havde arvet ham. Den Anger over den illegitime Forbindelse, som Columbus lader komme til Orde her i Testamentet, lader sig maaske forklare af den stærke religiøse Følelse, der skal have grebet ham i hans sidste Aar — for øvrigt vare de illegitime Forbindelser ikke sjældne hverken i selve Columbus' Familie eller hos andre af Samtidens bekendte Mænd —, og en dybere Grund til Angeren kan der maaske ogsaa have været, da det ikke kan afgøres, om Felipa Moñiz var død, da Forholdet mellem ham og

Beatriz fandt Sted. Da Columbus flygtede fra Portugal i Slutningen af 1484 eller Begyndelsen af 1485, var hun i det mindste ikke død, da han selv siger, at han efterlod Konen og Børnene der (det vil sige de yngre, thi den omtrent fireaarige Diego tog han med) uden nogen Sinde at se dem mere, og man kender ikke hendes Dødsaar, men gætter paa, at det ligger mellem 1484 og 87. Harrisse gør opmærksom paa Brevet af 20de Marts 1488, hvori Kong Johan II af Portugal som Svar paa et Brev fra Columbus giver ham Tilladelse til at vende tilbage til dette Land, og gætter paa, at det kan staa i Forbindelse med Konens Død, og i saa Tilfælde er det jo sandsynligt, at Forbindelsen med Beatriz har fundet Sted, endnu medens Felipa levede[6]. Og heri kan Harrisse maaske have Ret.

Læseren maa tillade mig at gøre en lille Afstikker fra det egentlige Æmne. Det er, saa vidt jeg ved, først *Büdinger*[7], der har fremdraget Betydningen af dette underlige Brev, hvis egentlige Indhold Harrisse mærkeligt nok ikke har faaet Øje paa, maaske vildledet af Overskriften «Til Cristobal Colón, vor specielle Ven i Sevilla.» Efter at have takket for hans Brev, skriver Kongen: «Og hvad angaar Eders Rejse hertil for den Sags Skyld, I gør gældende, som og af andre Hensyn, for at Eders Flid og gode Begavelse kan blive os nyttig, saa ønsker vi den og glæder os i mange Henseender, saa at man i det, der angaar Eder, vil finde en Form, med hvilken I skal være tilfreds. Og fordi I maaske har nogen Frygt for vore Dommere paa Grund af nogle Anliggender, I er indviklet i, saa sikrer vi Eder ved dette vort Brev for Ankomst, Ophold og Tilbagerejse, at I ikke for nogen som helst Aarsag, hverken af civil eller kriminel Art, skal blive sat fast, holdt

tilbage, kaldt for Retten eller udspurgt. Og med dette samme Brev paalægger vi alle vore Dommere, at de skulle forholde sig saaledes.» Efter dette kan der vel ikke være Tvivl om, at det er en Fabel, hvad der fortælles i «Historie» (Kap. XI), at Kongen af Portugal havde villet stjæle hans Plan ved at sende et Skib ud, og at Columbus derfor hemmeligt i Harme over dette forlod Landet, men at han har maattet tage Flugten for at unddrage sig retslig Forfølgelse. Hvori hans Forbrydelse har bestaaet, vides ikke endnu, Büdinger antyder, at det kan være Kaprerier; men noget alvorligt maa det have været. Skønt Harrisse mener det, er det vist ikke rimeligt, at Columbus har efterkommet Kongens Indbydelse; dertil kendte han vist for godt den Grusomhed, hvormed han havde hævdet sin Magt. Ruge[8] tror, at Johan II maaske vilde have Columbus i sin Magt, da han var bange for, at han skulde komme Portugal i Forkøbet med Opdagelsen af Søvejen til Indien. Men der er dog stadig en Vanskelighed ved Sagen, den nemlig, at Columbus selv først havde skrevet til Johan II, og hverken Büdinger eller Ruge søger nogen Forklaring for dette. Da Columbus senere vendte tilbage fra sin første Rejse, benyttede han derimod Lejligheden til at gaa i Land i Lissabon og hilse paa Kongen; da var han vel skudfri. Efter Indholdet af dette Brev falder ogsaa den Betragtning, som navnlig Humboldt og Navarrete have gjort gjældende, til Jorden, at det er Forbindelsen med Beatriz og hendes Svangerskab, der har holdt Columbus tilbage i Spanien og bevirket, at Opdagelsen blev gjort for dette Land.

Ellers nævner, saa vidt jeg ved[9], Columbus ikke et eneste Sted Beatriz. Ja, da han vender hjem fra sin første Rejse og tror, at han skal gaa under i den voldsomme Storm under Azorerne, skri-

ver han i Skibsjournalen den 14de Februar 1493, at han særlig tog sig det nær, at han efterlod to Sønner i Cordoba i et fremmed Land uden Fader og uden Moder[10]. Og det skulde Columbus skrive, naar Beatriz var hans anden Hustru og netop den Gang, efter al Sandsynlighed, levede i Cordoba, hendes og hendes Families Hjemsted!

Læseren vil mene, at dette kan være Beviser nok. Hvorfor skal der tales saa meget om den Sag? Men Tingen er netop den, at Spørgsmaalet er blevet pustet op til en usædvanlig Betydning ved den Kamp, som et Parti i den katholske Kirke har rejst for at faa Columbus gjort til Helgen. Kærlighedshistorien i Cordoba har nok været en meget alvorlig Hindring for Kanonisationen — som nu for øvrigt vist helt er opgivet —, og der er derfor blevet anvendt et meget vidtløftigt Arbejde for at bevise, at Beatriz var gift med Columbus. Men de Beviser, som Kanonisationspartiets Fører, *Roselly de Lorgues*, fremfører, ere rigtignok uden Betydning. Naar man ser Citaterne efter hos de Forfattere, som Partiet beraaber sig paa, faar man snarere en Bekræftelse paa det modsatte. Naar *Herrera*[11] siger: «Columbus giftede sig med Doña Felipa Muñiz de Perestrello og havde med hende Don Diego Colón; derpaa havde han med Doña Beatriz Enriquez fra Cordoba Don Hernando», og naar det hos *Zuñiga*[12] hedder: «Fernando fødtes af en adelig Frøken, da hendes Fader var Enkemand», undrer man sig over disse Beviser. Den Omstændighed, at Columbus ved Oprettelsen af Fideikommisset (mayorazgo) indsatte Fernando som Arving, i Fald Diego døde barnløs, er heller intet Bevis for den førstes ægte Fødsel, da det aabne Brev, hvorved Columbus faar Tilladelse til at oprette det, udtrykkelig siger, at han maatte ind-

sætte til Arving, hvem han vilde[13]. Desuden oplyser Harrisse, at det var overensstemmende med spansk Lov at indsætte en uægte født Søn som Arving, ligesom det ogsaa var forbudt at nævne den uægte Fødsel i Testamentet[14]. Det sidste giver jo netop, antager jeg, Forklaringen paa Columbus' Ord: «Grunden dertil er det ikke tilladt at skrive her». Ere Roselly de Lorgues' Bøger (om disse og Kanonisationsspørgsmaalet se S. 59) kritikløse i en forbavsende Grad, overgaas de dog langt af de talrige Affødninger. Man skal blot gennemblade en Bog som *Léon Bloy*, Le révélateur de la Globe, Paris 1884. Det er noget af det horribleste — i alt Fald hvis det skal gælde for Historie. En Præst fra Huelva, *Baldomero de Lorenzo*, lader i en Bog (Leyenda historica de Cristobal Colón, el heroe del Catolicismo, Huelva 1885) sin Fantasi i den Grad løbe af med sig, at han fortæller, at i Nov. 1486 fuldbyrdedes i Kapellet i Aranaernes Palads i Cordoba Brylluppet mellem D. Cristobal Colón og Da. Beatriz Enriquez under Beskyttelse af Dronning Isabella, hvis Veninde og Protegé den skønne Beatriz var![15]

For øvrigt ved man saa godt som intet om Fernandos Moder andet end, at hun hørte til en fattig adelig Familie. Forbindelsen mellem hende og Columbus har fundet Sted, da han i Efteraaret 1487 gjorde det første Forsøg paa at faa sin Plan antagen af det spanske Hof, som netop den Gang havde Sæde i Cordoba, og er vist meget hurtig bleven afbrudt, i alle Tilfælde før hans første Rejse, hvad man kan se af Skibsjournalen af 14de Febr. 1493. Medens Columbus tog fast Stade i Sevilla, blev Beatriz ved at bo i Cordoba, hvor hun levede af en ussel Pension paa 10,000 Mara-

vedis (150 Fr.), som Columbus havde tilstaaet hende, og som ikke engang blev regelmæssigt udbetalt til hende, hvad man kan se af Sønnen Diegos Testamenter af 1509 og 1523[16]. Som Harrisse viser af Testamenterne, er hun død ved Aar 1513. Ligesom hun ikke har haft Betydning for Columbus selv, har hun heller intet været for Sønnen Fernando. Man skulde næsten tro, at han slet ikke har kendt hende, skønt han levede sine første Barndomsaar i Cordoba og vistnok ogsaa har gaaet i Skole der. Ved hendes Død var han omtrent 25 Aar; men han nævner hende ikke et eneste Sted; saaledes findes ikke hendes Navn i «Historie», medens Felipa Moñiz' Navn staar der mindst to Gange, og, hvad der er endnu mere paafaldende, «Historie» omtaler flere Gange *Pedro de Arana,* Beatriz' Broder, der førte et af Skibene paa Columbus' tredje Rejse, uden at sige, at han var Fernandos Onkel. Las Casas siger[17] ved at omtale denne: «Pedro de Arana fra Cordoba, en meget hæderlig og klog Mand, som jeg kendte meget godt, Broder til Hernando Colóns Moder, Admiralens anden Søn», uden at have et Ord tilovers for hende, og uden at kalde ham Columbus' Svoger, som han altid gør ved Felipas Brødre. Naar man ikke ved at beskæftige sig med Columbus' Historie snart kom til den Erfaring, at Kilderne næsten paa alle Punkter ere uhyre sparsomme, og man derfor skal tage sig i Agt for at drage Slutninger af deres Tavshed, vilde man tro, at noget mystisk eller særligt graverende havde faaet Columbus' Nærmeste til at tie i dette Tilfælde. Og alligevel — helt kan man ikke værge sig for denne Tanke ved ikke et eneste Sted at finde Moderens Navn paa Fernandos Læber.

II

Det er kun lidt, man kender til Fernandos Barndom. De første Aar og vistnok ogsaa noget af sin Skoletid har han som allerede nævnt tilbragt i Cordoba sammen med sin Halvbroder Diego; at han var der, medens Columbus var ude paa sin første Rejse, vide vi, og rimeligvis er han bleven der for det meste hele Tiden, indtil han Aaret 1498 blev udnævnt til Page hos Dronning Isabella, der skal have taget sig meget af hans og Halvbroderens Undervisning, efter at hendes ældste Søn Don Juan, hos hvem Diego allerede var bleven Page 1492, var død (Okt. 1497)[18]. I Aaret 1502 ledsagede Fernando Faderen paa hans *fjerde Rejse* til den nye Verden. Det var efter Columbus' eget Ønske, at han kom med, som vi kunne se af «Kongerne»s Brev af 14de Marts 1502[19]. I det hele holdt Columbus overordentlig meget af denne Søn. Med stærke Ord roser han Drengen for den Ro og bestemte Optræden, han udviser paa denne farlige og besværlige Rejse. I det berømte Brev af 7de Juli 1503 («Lettera rarissima») skriver han, idet han fortæller om en voldsom Storm, han oplevede: «Hvad der mest pinte mig, var Smerten over den Søn, jeg havde med mig, naar jeg tog i Betragtning, at han i saa ung en Alder — han var ikke tretten Aar [her husker dog Columbus fejl, han var over fjorten] — var udsat for saa mange og store Anstrengelser. Men Herren gav ham et saadant Mod, at det var ham, som opmuntrede de andre, og naar det kom an paa at tage fat, bar han sig ad, som om han havde sejlet i 80 Aar, og det var ham, som trøstede mig»[20]. Rejsen varede fra 9de Maj 1502 til 7de November 1504. Der er vist ingen Tvivl om, at denne Rejse har haft stor Betydning for Fernandos Udvikling; han har paa denne lagt Grunden til sine senere be-

tydelige nautiske Kundskaber, og hvad man end mener om Ægtheden af «Historie» i dens Helhed, een Ting kan man ikke nægte: ved at læse Beretningen om den fjerde Rejse, som optager de sidste tyve Kapitler af Bogen, kan man ikke undgaa at faa det Indtryk, at den er præget af Selvsyn; den vrimler af Fortællinger om de Indfødtes Skikke, om Dyr, Planter og lignende, kort sagt en Mængde Smaating, der ere skikkede til at sætte en Drengs Fantasi i Bevægelse.

Det blev ikke Fernandos eneste Rejse til Amerika. 1509 drog han over til *Santo Domingo* sammen med Broderen *Diego*, der endelig havde opnaaet at blive indsat i sine Rettigheder. Maaske har Fernando ved denne Lejlighed haft et offentligt Hverv. Harrisse[21] har i det colombinske Bibliothek fundet et Kort over Hispaniola, hvorpaa der er afsat en Del Kirker, og mener, at Kortet stammer fra denne Rejse. Men det Hverv at bygge Kirker derovre gaves ikke til ham, men til Onklen *Bartolemeo,* der var med paa den samme Rejse[22]. At Fernando har haft Del i Arbejdet, er imidlertid muligt; han fik i alt Fald en Belønning af 400 Slaver af Kong Ferdinand. Allerede Aaret efter vendte dog Fernando tilbage fra Santo Domingo, idet Diego sendte ham hjem med Flaaden, over hvilken han endog gav ham Kommandoen trods hans unge Alder; Fernando skulde hjem, som Las Casas fortæller[23], for at fortsætte sine Studeringer, «da han havde Hang til Videnskaben og holdt meget af Bøger». Efter Begyndelsen af det Vers*, der

* Aspice quid prodest totum sudasse per orbem
Atque orbem patris ter peragrasse novum,

ɔ: Se, hvad det gavner at have gennempløjet hele den gamle og at være rejst tre Gange over til Faderens nye Verden.

staar paa hans Gravsten i Sevillas Domkirke, og som han selv har forfattet, skal han have været *tre Gange* i Amerika; men hvornaar den tredje Rejse er gaaet for sig, ved man ikke. Vist er det, at den kan ikke have fundet Sted mellem den første Rejse og Faderens Død i Maj 1506, thi i den Tid var han i Spanien, vistnok stadigt følgende den syge Columbus paa hans Rejse fra den ene By til den anden efter Hoffet og hjælpende ham med at kræve hans Ret. Maaske er den foregaaet i Tidsrummet 1506—9, som Harrisse gætter paa. Fernando har vist ligesaa ivrigt som Broderen taget sig af Familiens Anliggender; hele dens Fremtid og Velfærd beroede jo paa Anerkendelsen af Columbus' Rettigheder, for hvilken der lagdes store Hindringer i Vejen af den spanske Regering; maaske have disse Interesser gjort et nyt Besøg paa Santo Domingo nødvendigt. Men Rejsen kan jo ogsaa være foregaaet senere, og det er mere sandsynligt; thi skønt man efter 1510 for det meste kan kontrolere hans Opholdssted, som det vil ses af det følgende, er der dog Huller, saaledes i Aarene 1519 og 1532—33. Jeg har et Sted[24] fundet Rejsen angivet til at ligge mellem 1512 og 1520; hvorpaa dette støtter sig, ved jeg ikke, men er det rigtigt, maa det være 1519.

Straks efter sin Hjemkomst 1510 har Fernando begyndt at samle Bøger til sit Bibliothek, og det er ved Hjælp af disse, at man kan følge hans Færd, med nogle Undtagelser som sagt, næsten Skridt for Skridt lige til hans Død, idet han nemlig paa hver Bog har skrevet, hvor og hvornaar han har købt den[25]. Om ogsaa Fernando ikke var en saa berejst Mand, som *Zuñiga* vil gøre ham til — han siger[26], at «han havde berejst hele Europa og meget af Asien og Afrika» (!) — og som han selv siger i sin Gravskrift (se

Citatet S. 11), saa har han dog set sig godt om af en Mand paa den Tid. I de første Aar indskrænkede hans Rejser sig til Spanien, som han mindst tre Gange grundigt har berejst; men 1512 gør han sin første Udflugt til Italien og opholder sig omtrent et Aar i Rom, og senere vendte han ofte tilbage til dette Land. Han har sikkert været i Rom tre Gange, maaske fem, og mindst to Gange har han været i *Genova*, og den ene Gang, ved Nytaar 1521, besøger han ogsaa *Savona*; det skulde være mærkeligt, om ikke Formaalet for disse Besøg skulde have været at sætte sig ind i Spørgsmaalet om Faderens Familie og Fødested. Først fra 1520 kommer han dog paa længere Rejser, idet han det Aar er med i det store Følge, der ledsager Karl V til Nederlandene og Tyskland, og han har rimeligvis overværet dennes Kroning i Aachen den 23de Oktober 1520; senere besøger han atter disse Lande samt Schweiz og England. Nordgrænsen for hans Rejser ere London, Brügge og Køln, mod Øst naaede han til Venezia. Hans sidste Udenlandsrejse 1535 galdt Frankrig, hvor han naaede til Lyon. Med dette Aar synes hans Rejser udenfor Spanien at være hørte op, og snart har han vist ogsaa indstillet sine Ture omkring i Spanien selv og ikke mere forladt *Sevilla*.

Denne By havde nemlig været hans faste Opholdssted lige fra 1510, og her indrettede han sin prægtige Bolig og sit Bibliothek, der skal omtales nedenfor. Navnlig optog disse Byggeforetagender ham i Aarene 1525—29, i hvilke han slet ikke rejste. Fra 1536 var han bunden til Hjemmet, dels fordi han var optagen af Grundlæggelsen af den kejserlige Skole for Mathematik og Navigation, som ogsaa vil blive omtalt senere, dels fordi Familieanliggenderne vistnok have lagt betydeligt Beslag paa ham. Hans Broder Diego

var død 1526, og Arven var saa omstridt fra Kronens Side, at Enken, *Maria de Toledo,* havde været nødt til at forlade Santo Domingo for at forsvare sin Søns Arverettigheder. Den Proces, der førtes i denne Anledning for det Indiske Raad, endte dog 1536 med et Kompromis, og man ved, at Fernando var en af Voldgiftsmændene. Det drejede sig jo ikke alene om hans Broderbørns Interesser, men ogsaa om hans egne, thi de fleste af hans Indtægter bestod i Renter af de Ejendomme, der vare testamenterede af Christopher Columbus. Hvad der ogsaa utvivlsomt har fængslet ham til Sevilla, var den Sygdom, han begyndte at lide af, og som tog saadan Overhaand i Slutningen af 1538, at den lagde ham i Graven Aaret efter. Han døde den 12te Juli 1539.

Fernando Colón blev begravet i *Sevillas Domkirke* og er den eneste af Familien, der hviler her. Hvor magtpaaliggende det har været ham, at netop dette blev hans sidste Hvilested, kan man se af det Testamente, som han underskrev en Uge før sin Død. Han giver Anvisning paa, hvorledes Gravstedet skal være, og byder endogsaa, at, hvis han skulde dø paa Havet eller blive jordet et andet Sted, skulde hans Arvinger oprejse for ham i Kirken en Sten med en Gravskrift og et latinsk Vers, som begge ere forfattede af ham selv og findes i Testamentet[27]. Paa Gravstenen, der ligger i Kirkens Skib nogle Skridt foran Koret, staar virkelig Verset; men den simple og beskedne Gravskrift:

«Her hviler D. *Fernando Colón,* Søn af D. *Cristobal Colón,* den første Admiral, som opdagede Indierne; da han var ... Aar gammel og havde arbejdet, hvad han kunde, for Videnskabernes Fremgang, døde han ... Aar efter sin Faders Død.

Bed til Gud for dem.»

kom ikke til at staa der. I det mindste er det ikke den, som findes der nu; og skønt Gravstenen flere Gange er bleven fornyet, er der Grund til at tro, at den nuværende er den, som oprindelig er bleven sat. Den klinger anderledes bevidst, dog især for Faderens Vedkommende, og indeholder mærkelige Fejl, som at Christopher Columbus foretog tre Rejser, og at han døde den 20de August 1506. I Oversættelse lyder den omtrent saaledes[28]:

Her hviler den højædle D. *Hernando Colón*, som anvendte og brugte hele sit Liv og sin Formue til Forøgelse af Literaturen, til at samle og vedligeholde i denne By alle sine Bøger fra alle Videnskaber, som han fandt paa sin Tid, og til at føre dem ind i fire Kataloger. Han døde i denne By den 12te Juli 1539, da han var 50 Aar, 9 Maaneder og 14 Dage gammel, og var Søn af den tapre og mindeværdige D. *Cristobal Colón*, den første Admiral, som opdagede Indierne og en ny Verden under de *katholske Majestæter D. Fernando og D. Isabellas* Regeringstid, glorværdig Ihukommelse, den 11te Okt. 1492 med tre Galejer og 90 Mand, og afrejste fra Havnen Palos for at opdage dem den 3die Aug. i Forvejen, og vendte tilbage til Castilien med Sejr den 7de Maj det følgende Aar og derpaa rejste to Gange derover igen for at befolke det Land, han havde opdaget. Han døde i Valladolid den 20de August i Aaret 1506.

Bed til Gud for dem.

Man kan ikke frigøre sig for den Tanke, at den samme Haand, der har forvansket «Historie», ogsaa har været paa Spil her.

Hvorledes Fernando har set ud, ved man ikke; der er intet Portræt bevaret af ham. Det Billede, han selv havde ladet male

af sig, og som endnu fandtes[29] Nov. 1592, er gaaet tabt. Efter de Maal, der i hans Testamente ere angivne for Gravstedet, og som endog vare for smaa efter Erklæring fra hans Executor testamenti, Marcos Felipe, maa han have været en meget høj og svær Mand. Af de Folk, der have kendt ham, som Oviedo, Las Casas og Garibay[30], skildres han som en livlig Mand med et vindende og behageligt Væsen og et godt Hjerte, og denne Tradition om hans Godhed skal, efter Harrisse, have holdt sig i Sevilla indtil vore Dage. Han levede ugift og har efter alt at dømme ført et meget afholdende Liv. Han var meget religiøs, som man kan se af Beretningerne om hans sidste Dage[31], og hans hyppige Rejser til Rom have vistnok staaet i Forbindelse med dette. Men at han paa sine sidste Dage blev Munk[32], er der intet Bevis for. Det er vel hans Cølibat, hans religiøse Digte, de gentagne Besøg i Rom og lignende, der have givet Anledning til Rygtet.

Fernando Colón var en rig Mand. Fra sin Fader havde han en aarlig Livrente paa 1 1/2 à 2 Millioner Maravedis[33] (en Maravedi er lidt over 1 Øre). Desuden fik han af Kejser Karl V fra 1520, da han ledsagede ham paa Rejsen til Nederlandene, en aarlig Pension paa 200,000 Maravedis, og senere, 1537, en ny paa 225,000, samt en paa 500 Pesos (en Peso = 5 Frcs.), den sidste til Dels for at hjælpe ham til at danne Bibliotheket[34]. Alt dette sammen med andre Indtægter — saaledes de ovenfor nævnte 400 Slaver, der vare i Tjeneste ovre paa Santo Domingo, og som han fik Lov til at beholde trods Loven, og Handelsoperationer, som nogle Ord i hans Testamente tyde paa — gjorde, at Fernando i sine sidste Aar havde en aarlig Indtægt paa ca. 30,000 Kroner,

hvad der i vore Dage vilde være langt mere. Som et lille Eksempel kan anføres, at en halv Hektoliter Korn paa den Tid kostede 40 Maravedis[35].

III

Det vilde være vanskeligt at paavise en større *Bogelsker* end Fernando Colón. Fra det Øjeblik, Broderen var bleven indsat i sine Rettigheder, og Fernando saaledes kunde faa udbetalt den betydelige Livrente, Faderen havde bestemt for ham, hengav han sig til sin Passion og satte alle sine Kræfter og Indtægter ind paa den. «Han foretog store og ædle Ting, hvoraf den fornemste var en fuldstændig Samling i alle Sprog af Aandens Værker, som fandtes i Kristenheden og i langt bortliggende Lande,» siger Marcos Felipe[36]. Dog var det mest Æsthetik og Historie, der interesserede ham; især havde han Forkærlighed for Ridderromaner, Legender, Viser, Piecer og Flyveskrifter, kort sagt den Slags Sager, som ellers let gaar til Grunde, og det er netop det, der gør, at man saa meget stærkere maa beklage Tabet af Bibliotheket. Og han var ikke Bibliofil i almindelig Forstand som saa mange i det 15de og 16de Aarhundrede, som Matthias Corvinus, Galeazzo Sforza, Frants I, der satte deres Ære i at have kostbare, sjældne Sager, Manuskripter og Indbindinger; thi han samlede ikke alene for sin egen Skyld, men ogsaa for andre, som vilde belæres, og heri er han enestaaende i sin Tid.

Det var dog først fra Midten af Tyverne, at han, efter i over en halv Menneskealder at have samlet, begyndte den egentlige Grundlæggelse og Organisationen af sit Bibliothek, der den Gang

2

kaldtes *Biblioteca Fernandina*. Nu kendes det under Navnet *Biblioteca Colombina*.[37]

Sevilla var den Gang omgivet af en Mur med over 60 Taarne og Porte. Udenfor en af disse sidste, Herculesporten eller, som den med et fordrejet Navn kaldtes, Puerta de Goles — efter Philip II's Indtog i Sevilla Maj 1570 blev den kaldt den «kongelige Port» — lod han ved Guadalquivirs venstre Bred lige over for Klostret Las Cuevas (se S. 62) bygge en imponerende paladslignende Bolig med store Bibliotheksale; til Bygningen hørte en ca. 7 Hektarer stor Have, der længe gik under Navnet «Huerta de Colón», og som havde mange sjældne Træer (der nævnes endog 5000!), navnlig hidførte fra Amerika. Nu ere baade den og Bygningerne forsvundne. Ikke mere end 13 Aar efter Fernandos Død solgtes Ejendommen, som det lader til, til dennes Bankier, Genoveseren Francesco Leardo, og et halvt Aarhundrede efter afhændede dennes Familie den til en Klosterorden (Marieordenen), der oprettede en Skole, San Laureano, der; da Klosterordnerne ophævedes 1834, solgtes Bygningen til General Lara og omdannedes til Magasiner. Haven ødelagdes vistnok allerede for flere Aarhundreder siden ved voldsomme Oversvømmelser af Guadalquivir (1626 og 1650), og nu er Terrænet bebygget*. Hvorledes Bygningen har set ud, ved man ikke; men skal man dømme efter Udtalelserne af samtidige Forfattere og efter Testamentets Be-

* *Harrisse* fortæller, at der endnu ved hans Besøg i Sevilla 1871 stod som Levning af Haven et prægtigt Sapota eller Sapotiltræ af den Slags, der vokser paa Antillerne, og det var hans Hensigt at købe den Plet Jord, hvorpaa det stod, omgive den med et Jærngitter, forsyne den med en Inskription og skænke den til Byen; men han fik ikke Lov til det.

skrivelse af den Marmorfaçade, Fernando bestilte i Genova — om denne blev færdig, ved man rigtignok ikke, men det er sandsynligt —, maa den have været prægtig. Over Porten skulde staa: «D. Fernando, Søn af D. Cristobal Colón, første Admiral, som opdagede Indierne, grundlagde dette Hus 1526» og desuden et Vers omtrent af følgende Indhold: «Gid de Vise maa forstaa at sætte Pris paa Agtelsen for det almene; thi de fleste Folk lade sig lede af saa intetsigende Grunde, at de i Dag holde de Ting for de bedste, som de i Gaar kastede fra sig og ansaa uden Værd.»*

Hvor stort Bibliotheket har været, ved man ikke med Bestemthed; thi de seks originale Kataloger, som endnu findes, ere ikke komplette. De Samtidiges Angivelser variere fra 12,000 til 25,000 Bind (Gomara siger 12,000, Zuñiga 20,000, Matamoros 25,000); men det rigtige er vel det Tal, der opgives af Fernandos Executor testamenti, *Juan Perez,* som tillige var hans sidste Bibliothekar; i det Brev, hvori han melder Maria de Toledo Fernandos Død, siger han, at det indeholder 15,370 Bind. I alle Tilfælde var det et ganske usædvanlig stort Privatbibliothek for den Tid, og for de samtidige Lærde har det været en sand Guldgrube. Mænd som Bartolomeo de Las Casas, Oviedo, Petrus Martyr, Gomara, Zurita, Garçia y Matamoros, Sepulveda og Garibay, alle Folk, der personlig kendte Fernando eller vare hans Samtidige, have vist flittig benyttet det. Men hvor stor Betydning det har haft for Op-

* I *Brauns og Hogenbergs* «Contrafactur oder Beschreibung der vornembsten Stätten der Welt» findes i 4de Bind (fra 1580) et Billede af Sevilla af *Hoefnagel,* hvorpaa man ser Bygningerne og Haven, «Guerta de Colon.» En Del af Billedet er gengivet foran i Harrisse, Excerpta Colombiana.

dagelsernes Historie, kan ikke afgøres; den Slags Bøger ere nu for det meste gaaede til Grunde, hvis de nogen Sinde have været der. Af Familiepapirer eller Manuskripter fra Columbus' Tid er der saa godt som intet tilbage. Der findes fire Bind med Noter af Christopher Columbus (deriblandt Petrus Alliacus: Imago mundi) og Manuskriptet til hans bekendte «Libro de Profecias»[38].

Hvor magtpaaliggende Bibliothekets Skæbne var Fernando, og hvilken Betydning han tillagde det, kan man for det første se af det Skrift («Memorial de D. Fernando al Emperador sobre la conservacion de la Biblioteca»), som han vistnok 1537[39] indgav til *Karl V*, og hvori han foreslaar denne at lade Bibliotheket flytte til en By, som Kejseren skal bestemme, og lade det tilflyde Bøger af alle Slags, da det var hans Ønske at skabe et Sted, hvor Lærde fra hele Verden kunde søge hen; det kejserlige Statsraad forkastede dog denne Plan. Dernæst bestemmer Fernando i sit Testamente, der er værd at læse for Forstaaelsen af hans noble Karakter, og hvoraf over to Tredjedele handle om Bibliotheket, at alle hans Ejendomme, rørlige som urørlige, skulle sælges og Indtægterne benyttes til Bibliotheket, og at hans Arving, Brodersønnen *Luis Colón*, skal overtage det med den Forpligtelse at vedligeholde det og bruge til Udvidelsen aarlig en Sum af 100,000 Maravedis; men hvis han ikke vil gaa ind paa det, skal Bibliotheket paa de samme Betingelser gaa over til *Sevillas Domkirkes Kapitel*, og hvis det ogsaa viser sig utilbøjeligt, til Klostret *San Pablo* i samme By. Men *Maria de Toledo*, Luis Colóns Moder, vilde ikke tage nogen endelig Bestemmelse for sin den Gang umyndige Søn, og Bøgerne bleve derfor i de første fem Aar staaende i Fernandos Hus under Juan Perez' Varetægt; i Aaret

1544 lod Maria de Toledo dem foreløbigt flytte til S. Pablo. Et Par Aar efter (1546 eller 47) blev Luis Colón myndig; men denne vanartede Efterkommer af Columbus, om hvem der senere vil blive Tale, brød sig intet om Bibliotheket, og endelig 1552 flyttedes det til Domkirken, efter at Domkapitlet lige fra Fernandos Død havde søgt at gøre sin Ret gældende ved Domstolene. Processen, der tog sin egentlige Begyndelse 1544, da Flytningen til S. Pablo foregik, endte først 1551 til Domkapitlets Fordel[40]. Der har saa Bibliotheket været siden den Tid; men Fernando vilde vende sig i sin Grav, hvis han saa, hvorledes det i Tidernes Løb er blevet behandlet.

Det fik straks Plads i nogle Sale i en af Domkirkens Bygninger; men ellers gjorde Domkapitlet intet for at forøge eller blot bevare det, skønt det stadigt oppebar det Legat, Fernando havde bestemt til dette Brug. Det var lidet eller slet ikke tilgængeligt for Læsere[41], men nok for Folk af Betydning, hvem Domkapitlet ikke kunde nægte Adgang, og for Folk, der kunde plyndre det. Paa *Philip II's* Befaling blev der 1577 bortført Skrifter, som maaske ere blevne indlemmede i Escorials Bibliothek; *Las Casas* har vist ogsaa faaet en Del af de Manuskripter angaaende Amerika, der vare i hans Eje, derfra, og Harrisse mener, at det for den første Rejse og hele Opdagelsens Historie saa overordentligt vigtige *Toscanellis Kort,* som Columbus benyttede 1492, og som var forsynet med dennes Noter, ogsaa er blevet borte paa den Maade; ogsaa *Zuñiga* omtaler, at han savner flere Ting[42]. Lofterne revnede og Bøgerne stode og raadnede op af Fugtighed paa Hylderne. I Slutningen af det 17de Aarhundrede var Samlingen efter Undersøgelsen af Bibliothekaren Loaisa svunden ind

til 4—5000 Bind; men efter nogle Aars bedre Røgt siges det i Begyndelsen af det 18de Aarhundrede særlig at være blevet mishandlet. Efter et Øjenvidnes Beretning var Ligegyldigheden saa stor, at man saa de kostbareste Manuskripter raadne op under Tagrenderne; Opsynet var i Hænderne paa Tjenestefolkene ved Kirken, Børn fra Gaden legede i Bibliotheksalen og bladede i Bøgerne for at finde Billeder, lige saa meget de havde Lyst til. Atter kom det under lidt bedre Betingelser i Slutningen af forrige Aarhundrede, men først fra 1832, da der blev sat en ihærdig Mand, *José Fernandez de Velasco,* til at bestyre det, blev der gjort noget alvorligt; han skaffede Understøttelse fra Staten, da Kapitalen fra Fernandos Tid var forsvunden, istandsatte Lokalerne og udvidede Samlingen betydeligt; 1871 skal den have omfattet c. 34,000 Bind og 1600 Manuskripter, hvoraf dog vist ikke mere end et Par tusinde Bøger vare fra Fernandos Tid. Men nogle Aar efter denne Bibliothekars Død (1879) lader Bibliotheket til at være faldet tilbage til Barbariet, og det værre end nogen Sinde. Det er aldeles forbløffende, hvad *Harrisse* fortæller i sine Skrifter angaaende denne Sag[43] om de Plyndringer, der have fundet Sted i Aarene 1884—85. Det er netop Bøger fra Fernandos Tid, der ere blevne stjaalne; Fernandos Noter om Prisen og om Stedet og Aarstallet, hvor og hvornaar de ere købte, ere revne af eller kradsede ud, og det ofte saa skødesløst, at man alligevel har kunnet læse dem halvt, og adskillige hundrede Bind ere solgte af Antikvarerne eller Bouquinisterne i Paris for Spotpris; alene 300 ere gaaede gennem een Bouquinists Hænder i Nov. 1884. Harrisse mener, at der nu ikke er mere end nogle faa Hundreder Bind tilbage af det oprindelige Bibliothek; men «naar, hvorledes og hvor-

for» disse Plyndringer ere foregaaede, «om Bøgerne ere komne ud af Døren eller af Vinduet», det ved han ikke. Sagen var paa Grund af Harrisses Afsløringer Genstand for Forespørgsler i begge Cortes' Kamre i Maj og Juni 1885.

IV

Men Fernando Colón var ikke alene Bogelsker og holdt af at omgive sig med lærde Mænd, hvoraf han har draget flere til Spanien*. Han var selv meget belæst og nærmest hvad man i sin Tid kaldte Polyhistor; hans Iver efter at gøre sig bekendt med alle Grene af Videnskaben er næsten forbavsende. Og han var selv *Forfatter*. Meget er gaaet tabt af hans Skrifter; men af det, der er tilbage, se vi, at hans Forfattervirksomhed har berørt de forskelligste Æmner. Han havde saaledes meget gode juridiske Kundskaber og skrev allerede som ungt Menneske, da han 1509 ledsagede Broderen til Amerika, to Afhandlinger om Retsforholdene derovre til Fordel for Broderen, hvoraf navnlig den ene fremhæves som fortrinlig[44]. Han holdt ligeledes meget af at skrive Digte, især religiøse, og var, efter hvad man ser af det ovenomtalte Vers paa hans Gravsten, meget stolt af dem[45], ligesom han ogsaa var Kunstelsker. Men den Videnskab, han mest lagde sig efter, var *Geografi* eller *Kosmografi* i Forbindelse med den *nautiske* Viden-

* Han bevægede saaledes *Nicolas Cleynaerts*, der var Lærer i Græsk og Hebraisk i Löwen, til at komme til Spanien, hvor han længere Tid boede hos Fernando, og den lærde *Vasæus* fra Brügge var fra 1535 i nogen Tid hans Bibliothekar.

skab og Kunsten at tegne Kort. Det er sikkert, at han i disse Henseender tidligere er bleven undervurderet, nærmest fordi man har tillagt ham alle de Dumheder og Fejltagelser, der findes i «Historie». Saaledes bebrejder *Humboldt* ham flere Steder[46] hans ringe astronomiske og nautiske Kundskaber; ogsaa Amerikaneren *Fox*, der har skrevet et af de nyere Studier over Guanahanispørgsmaalet («An attempt to resolve the problem of the first landing place of Columbus in the New World, Washington 1882»), skyder ham til Side med de Ord: «He was not a sailor.» Men andre Forfattere, navnlig *Fernandez Duro* og *Eugen Gelcich*, have i den sidste Tid fremdraget Fernandos Betydning, og den sidste har utvivlsomt Ret, naar han siger, at *Fernando var en langt betydeligere Nautiker end Faderen*, og i Modsætning til ham en *theoretisk uddannet Kosmograf*[47]. Det er jo i øvrigt heller ikke Columbus' store Kundskaber, der bevirkede, at han udførte sin Stordaad; det var ganske andre Egenskaber, der gjorde ham til den lykkelige blandt de mange af Datidens dristige Søfarere. Fernando har gjort den spanske Navigationsvidenskab store Tjenester ved at paavise Instrumenternes Mangelfuldhed og de fejlagtige Methoder, gøre opmærksom paa de portugisiske Sømænds Overlegenhed over de spanske osv.; mest Betydning maa der dog tillægges hans Forslag om at bestemme Længden til Søs ved Tiden og hans Bestræbelser for at forbedre Kortene.

Hans Forfattervirksomhed i geografisk Henseende begynder allerede 1511, da han under sit Ophold i Sevilla sender sin Faders Velynder, Kardinal Ximenez, et Skrift, «Colón de Concordia», der indeholdt tre Afhandlinger. Heri søgte han at bevise, at man kan omsejle hele Jorden i Retning fra Vest til Øst, at Evangeliet

var bestemt til at bringe Civilisationen ud over hele Verden, og at hele Jorden en Gang skulde komme ind under Spaniens Herredømme, et Skrift, der indbragte ham smigrende Skrivelser fra Kardinalen og — Karl V (han var 1511 elleve Aar gammel!)[48]. I August 1517 tager han fat paa Udarbejdelsen af et stort geografisk Leksikon over hele Spanien («Descripcion y cosmografia de España»); men uvist af hvilken Grund forbød Præsidenten for Ministerraadet ham, som han selv fortæller, at fortsætte Arbejdet[49]. Hvad der dog især skal omtales her, er hans Forhold til Spørgsmaalet om de molukkiske Øer, hans Virksomhed i Kommissionen for Tilvejebringelsen af forbedrede Kort og hans Stilling som Formand i Sømandskommissionen.

Kejser *Karl V* viste Fernando Colón stor Tillid og drog ved adskillige Lejligheder Nytte af hans Kundskaber; saaledes tog han ham, som tidligere omtalt, 1520 med paa sin Rejse til Nederlandene; to Aar efter har han ham med, da han rejser til England. Det er i dette Aar (1522), at Fernando overrækker Kejseren sit Skrift «Forma de navigacion para el alta y felicisimo viaje del Emperador desde Flandres en España», som endnu skal findes i det colombinske Bibliothek. I Febr. 1524 udnævnte Kejseren ham til som første Mathematiker at tage Sæde i den Kommission, der samledes i April samme Aar i Badajoz for at afgøre det *molukkiske Spørgsmaal.* Thi vel var der blevet bestemt ved den af Pave Alexander VI fastsatte Demarkationslinje, at alle opdagede Lande, der laa Vest for Linjen, skulde tilhøre Spanierne, og alle, der laa Øst for den, Portugiserne; men Sagen var den, at Molukkerne laa omtrent under den modsatte Meridian af Demarkationslinjen, og Methoderne til at bestemme Længden vare den Gang

for mangelfulde, til at man nøjagtigt kunde angive Beliggenheden. De to Rigers Afsendinge, som holdt det første Møde om Sagen, vare derfor blevne enige om, at der skulde indsættes en Voldgiftsret, bestaaende af tre Sømænd, tre Astronomer og tre Lærde fra hvert Rige, som saa skulde afgøre Sagen. Det er efter Beretningerne klart, at Fernandos Ord have haft stor Vægt ved Kommissionens Arbejder, et tilstrækkeligt Vidnesbyrd om, at han har staaet i godt Ry som Kosmograf. Straks i April forelagde han Kommissionen fire Afhandlinger, «Parecer sobre la pertenencia de los Malucos», «Memorial de D. Hernando Colón á los disputados letrados en la junta de Badajoz, para que declaren lo relativo al derecho de S. M. al dominio y pertenencia del Maluco», «Parecer de los astronomos y pilotos españoles de la junta de Badajoz sobre la demarcacion y propriedad de las islas del Maluco» og endelig «Declaracion del derecho que la Real corona de Castilla tiene à la Conquista de las provincias de Persia, Arabia e India e de Calicut»; alle fire ere bevarede[50]. I den første Afhandling søgte Fernando først ad juridisk Vej at bevise, at Besiddelsesretten ikke alene over Molukkerne, men ogsaa over hele Indien, Persien og Arabien tilkom Spanien, hvorefter han gaar over til den mathematiske Behandling af Spørgsmaalet og først og fremmest gør gældende, at Spørgsmaalet slet ikke kan løses, før der er foretaget en Maaling af Jordens Omfang; thi Længdegraden angaves forskellig. Det første var da at foretage en Gradmaaling, og dernæst kom den anden Vanskelighed, at bestemme Punkternes østvestlige Afstand. Saa længe det kommer an paa, siger han, at udforske to Punkters Breddedifferens, er det en let Sag, men noget helt andet er det med Længdedifferensen; og det er saa meget vanskeligere

til Søs, som der maa tages Hensyn til Strømninger, Afdrift, Ubekendtskab med den virkeligt sejlede Distance og den sande Værdi af den magnetiske Deklination. Han giver nu en Oversigt over Methoderne til at bestemme Længden til Søs, og her er det, han foreslaar at *bestemme Længden ved Tiden.* Fernando er efter Gelcichs Mening den første, der har foreslaaet dette, om ogsaa andre Lærde have faaet Ord for det, og Gelcich siger, at alene dette er nok til at karakterisere ham som en fremragende Nautiker og et udmærket Hoved[51]. Forsamlingen gik i øvrigt fra hinanden uden at være kommmen til Enighed, og Spanien beholdt foreløbigt Øerne. Da Karl V nogle Aar senere (1529) manglede Penge til sit Tog til Italien, ønskedé han at afhænde sine Rettigheder til Molukkerne til Portugal og spurgte da atter Fernando til Raads; denne skrev da en ny Afhandling («Apuntamientos sobre la demarcacion del Maluco y sus islas, firmada de los seis juices que firmaron la capitulacion para empeñar estas islas a Portugal el año de 1529»); men den er nu gaaet tabt[52]. Forholdene i den nye Verden interesserede han sig, som naturligt var, meget for, og han var godt inde i dem. Sandsynligvis før Konferencen i Badajoz havde han skrevet «Sobre la forma de discubrir y poblar en la parte de las Indias», et Skrift, som han selv omtaler, men som ogsaa er gaaet tabt. At han senere, hvad der alt er nævnt, blev valgt til en af Voldgiftsmændene i den Proces, som Maria de Toledo førte med det Indiske Raad, er et nyt Bevis paa det gode Navn, han havde.

Har han saaledes taget en ikke uvæsentlig Del i Forhandlingerne om det molukkiske Spørgsmaal, er sikkert dog hans Betydning som *Kartograf* og som *Lærer for de spanske Sømænd* langt større.

Allerede i Begyndelsen af det 16de Aarhundrede lød der høje Klager over de mangelfulde Kort, og navnlig galdt dette for Spaniens Vedkommende. Men den skarpe Kritik, Fernando Colón lod komme frem i sine Skrifter, blev dog vistnok den egentlige Grund til, at Karl V optog Spørgsmaalet og i Aaret 1526 overdrog ham at nedsætte en Kommission af Kosmografer og Sømænd, der skulde korrigere Søkortene og konstruere et Kort over de nyopdagede Lande[53]. Ligesom i sine Skrifter lagde heller ikke her Fernando Fingrene imellem. Han paaviste, hvor uvidende de spanske Søfarende og Kosmografer vare i Sammenligning med de portugisiske. Man konstruerede Kortene over den nye Verden efter de sejlede Kurser og Distancer og fik altsaa urigtige Bredder for de forskellige Kystpunkter i Amerika; bagefter udførte man saa astronomiske Iagttagelser paa Stedet, hvilke ikke kunde stemme overens med de tidligere udfundne Bredder; og i Stedet for nu at indse, at den astronomiske Bredde var den rigtige, og den ved Kurserne og Distancerne udfundne den urigtige paa Grund af den magnetiske Deklination, forsynede man Søkortene med dobbelte Breddeskalaer, der differerede $2^1/_2$—$3^1/_2{}^0$ fra hinanden. Dette afstedkom en grænseløs Forvirring, og dertil kom desuden, at Korttegnerne enten selv vare Medlemmer af det Indiske Raad eller vare beslægtede eller stode i Venskabsforhold til dem, saa at de dreve forfærdeligt Misbrug med Salget af deres daarlige Varer. Det var især dette, som Colón var draget til Felts imod i sine Skrifter.

Hvorledes Fernando forrettede sit Hverv, forlyder der intet bestemt om, saa vidt jeg ved; men at det ikke er blevet gjort til Kejserens Utilfredshed, kan man sikkert sige alene af det, der

skete Aaret efter, og som snart skal omtales. Gelcich nævner et Kort, der nu findes i Weimar, og som tillægges ham; i alt Fald skriver det sig fra den Tid. Demarkationslinjen danner her den første Meridian, og Længdegraderne, der herfra aflæses mod Øst og Vest, ere afsatte paa Ækvator. Foruden Demarkationslinjen er der draget flere Meridianer; Ækvator og Vendekredsene ere angivne med stærkere, de andre Parallelkredse med svagere Linjer; Halvøen Yucatan er her endnu afsat som Ø, mod Syd naar Landet til 55° S. Br., Falklandsøerne ere ansatte og Magelhãesstrædet antydet. Efter gammel Skik er Kortet forsynet med mange Roser og Kompasstreger[54]. Er dette Kort maaske Fernando Colóns Værk? spørger Gelcich. Harrisse omtaler intet Sted noget saadant Kort, der er tegnet af ham; kun et Sted nævner han et Kort, Fernando har anført i en af sine Kataloger («Catologo de Estampos»), og som er blevet trykt i Venezia i April 1527. Er det maaske det beskrevne Kort?

I Foraaret 1526 drog den berømte Søfarer og Kosmograf *Sebastian Cabot,* der i flere Aar havde været knyttet til Spanien og havde haft Embedet som Overlods (Piloto Mayor) eller, som Gelcich egentlig vil have det gengivet, «Chef for den nautiske Afdeling», af Sted paa sin Rejse til Sydamerika (en Rejse, der nok egentlig var bestemt til Molukkerne, men af Mangel paa Proviant blev Planen forandret og Kursen rettet til Brasilien). Næste Aar overdroges Posten som *Overlods* og *Formand for den Kommission,* der havde at afholde *Sømandseksaminerne,* til Fernando Colón. Eksaminatorer i mathematisk Geografi og Sømandsskab vare de to berømte Kosmografer Diego Ribero og Alonso de Chaves; Eksaminerne afholdtes i Fernandos Hus[55]. Med stor Iver og Flid

kastede han sig over Arbejdet, og han fik her rigelig Bekræftelse paa sine Anskuelser om de spanske Søfolks Uvidenhed. Der blev fastsat adskillige Bestemmelser; enhver, der vilde være Skibsfører, skulde have sejlet mindst seks Aar paa Indierne; Instrumenterne skulde undersøges af Overlodsen, baade ved Eksamen og før hver Rejse til Indierne osv. Allerede fra 1526 har Fernando fattet Planen om at oprette en systematisk *Læreanstalt i Mathematik og Navigation;* men der gik dog en Del Aar, inden han fik Kejserens Tilladelse, vistnok først 1537. Skolen skulde hedde «Colegio imperial», og Colón havde til Hensigt at bygge et stort Hus med rige Samlinger og Haveanlæg[56]. Men Planen kom ikke til Udførelse; thi kort efter blev Fernando syg og døde.

Det Skrift, der dog mest har gjort hans Navn berømt og knyttet det til Faderens, er «*Historie*» eller, som det ofte kaldes, «*La vida del Almirante*». Men herom i næste Afsnit.

FERNANDO COLÓNS FORTÆLLINGER

Aar 1571 udkom der paa Italiensk i Venezia et lille Oktavbind, hvis fulde Titel lød saaledes: «*Fernando Colombos Fortællinger, i hvilke der findes en nøjagtig og sand Beretning om Admiralen Christoforo Colombos, hans Faders, Liv og Bedrifter og om den Opdagelse, han gjorde af Vestindien, kaldet den nye Verden, nu i den spanske Konges Besiddelse. Nylig oversat fra Spansk til Italiensk af Alfonso Ulloa. Venezia 1571.*» Bogen er en halv Snes Gange (senest 1867) optrykt paa ny paa Italiensk, og er ogsaa oversat paa *Spansk,* Fransk og Engelsk. Den første Udgave, der vist er en meget sjælden og forholdsvis kostbar Bog, findes paa det store kongelige Bibliothek[57].

Det er denne lille Bog, der tidligere kendtes som Fernando Colóns eneste Bedrift og forherligedes. Da begyndte man at se

kritisk paa den, og den blev en Plet paa hans Minde. Nu i vor Tid er der rejst en heftig Polemik om den, som gaar gennem hele Columbusliteraturen som en rød Traad, og som vistnok vil ende med helt at rense Fernandos Navn.

I

Den italienske Udgave af 1571 indledes med et Brev fra en vis *Giuseppe Moleto* i Messina — der var Professor i Astronomi først ved Universitetet i sin Fødeby Messina, senere i Padova — til den genovesiske Adelsmand *Baliano di Fornari*, hvem Bogens Fremkomst skyldes. Der fortælles nemlig i Brevet, at Forfatteren (Fernando) havde overgivet Manuskriptet til sin Brodersøn *Luis Colón*, og at denne atter var rejst til Genova og havde givet det i Fornaris Hænder. Det var Fornaris Hensigt at lade Skriftet trykke paa Spansk [som det var skrevet i], Latin og Italiensk; men da han var stærkt beskæftiget og ikke kunde blive længere i Venezia, overgav han Arbejdet til en anden genovesisk Adelsmand, Battista di Marino, der igen for at faa det oversat har benyttet sig af Moletos og Ulloas Hjælp; den sidste nævnes rigtignok ikke i Brevet, men kun paa Titelbladet. Altsaa giver Værket sig ud for en Oversættelse af et af Fernando Colón forfattet og paa Spansk skrevet Manuskript. Trods de ivrigste Efterforskninger, baade i tidligere og især i de senere Aar, saavel i Spaniens som i Genovas og Venezias Arkiver har det dog ikke været muligt at finde Originalen; heller ikke findes den nævnt i Katalogerne over det colombinske Bibliothek eller antydet i Fernandos andre Skrifter, Noter eller Testamente.

Bogen har lige indtil for en Snes Aar siden været betragtet som den bedste Kilde til Columbus' Historie. *Washington Irving* («A history on the life and voyages of Chr. Columbus», London 1828) siger om den, at den er «et uvurderligt Dokument, der kan gøre Fordring paa stor Tiltro, og at den er Hovedhjørnestenen for det amerikanske Fastlands Historie». Der gives ikke en eneste Forfatter, der har beskæftiget sig med Opdagelsernes Historie, uden at han har øst af den; alle de berømte Smaahistorier og Fabler om den store Opdager, der ere kendte af ethvert Barn, ere tagne fra den, og ingen har vovet at drage dens Ægthed i Tvivl, om ogsaa flere allerede for længe siden have faaet Øje paa Unøjagtighederne. Allerede en italiensk Forfatter *Campi* fra det 17de Aarhundrede, (»Istoria universale di Piacenza, 1662») gør opmærksom paa, at der er Fejl, som han dog tilskriver Oversætteren, der med Vilje skal have forfalsket Bogen for at støtte Genovas Fordring paa at være Columbus' Fødeby, idet Campi selv holder paa Piacenza*. *Charlevoix* («Histoire de l'île Espagnole, Paris 1730», I p. 55) bebrejder Fernando, at Bogen er skreven mindre nøjagtig, end man skulde vente det af en Mand som ham, der burde være langt bedre underrettet om den Ting, han skriver om. Den omhyggelige Historiker *Juan Bautista Muñoz*, der 1779 fik det Hverv af den spanske Kong Karl III at skrive Amerikas Historie, men som foruden store Samlinger, foretagne i Spaniens Arkiver, kun fik eet Bind færdigt («Historia del Nuevo Mundo», 1793), er-

* Det er for øvrigt meget betegnende, hvad *Humboldt* i denne Anledning siger i «Examen critique», at det underlige saa er, at Forvanskningen ikke er gjort til Gavns, thi «Historie» udtaler sig ikke bestemt for nogen By, som vi skulle se senere.

klærer vel, at den er den vigtigste Bog for Opdagelsernes Tid, men at Fernando gør sig skyldig i mange mærkelige Vildfarelser, hvortil Muñoz søger Grunden i, at Oversættelsen er foretagen efter en unøjagtig og fejlfuld Kopi; «man finder en Mængde fejlagtige Angivelser og andre Urimeligheder, som let kunne føre dem, der ikke have megen Skarpsindighed og Kritik, paa Vildspor. Men benyttet med dette Forbehold gør Bogen mange andre Forfattere overflødige. »*Navarrete*[58] siger, at Fernando skriver mere med Sønnens Kærlighed end med Historikerens Upartiskhed, og at det er blevet en Panegyrik i Stedet for Historie. *Peschel* advarer i Anledning af Fortællingen om Slaget 1485 og Columbus' æventyrlige Ankomst til Portugal (fortalt i «Historie» Kap. V) mod fuldt ud at stole paa Fernando; «denne letsindige Forfalskning af hans Faders Levnedsbeskrivelse maa efterlade en dyb Mistænksomhed mod alle Don Fernandos Paastande»; og et andet Sted siger han i Anledning af Fortællingen om Folkenes Mytteri paa Santa Maria, at Fernando skrev paa en Tid, da det kom an paa at minde om Faderens halvt fordunklede Fortjenester, og han har derfor selv koloreret Overfarten med denne Sammensværgelse[59]. Men navnlig har *Humboldt* henledet Opmærksomheden paa det upaalidelige i «Historie». Han mener, at Bogen er oversat efter en Tekst, der er fuld af Fejl; et Sted siger han, at Fernando desværre for sent bestemte sig til at skrive sin Faders Historie, da hans Erindringer havde mistet deres fulde Friskhed, ja flere Gange bebrejder han ligefrem Fernando, at han med Vilje har forvansket Kendsgerningerne, saaledes i Anledning af det, han siger om Faderens Herkomst for at dække over, at han ikke var adelig[60].

Men ingen havde som sagt tvivlet om Værket i dets Helhed.

Da kom den i Paris bosatte *Henry Harrisse*, den bekendte Bibliofil og Forsker af Amerikas Opdagelseshistorie, som med sin skarpe Kritik har bragt saa overordentligt Liv i Columbusliteraturen, med sit Indlæg i Sagen. Han havde tidligere heller ingen Tvivl om Bogens Ægthed; men under sine Studier opdagede han flere og flere Unøjagtigheder, hvilke endelig førte ham til en Undersøgelse i de mindste Enkeltheder, hvis første Frugt var «Fernando Colón, Historiador de su Padre; Ensayo critico, Sevilla 1871» (ogsaa paa Fransk 1872). Bogen fremkaldte en Polemik med den franske Geograf og Historiker *Avezac* i «Bulletin de la Société de Géographie» i Paris (1873 og 1874). Endelig udgav Harrisse «Histoire de Chr. Colomb attribuée á son fils Fernand, Examen critique, Paris 1878.» Harrisse søgte at bevise, at Skriftet maatte være apokryft. Det kunde umuligt være skrevet af den dygtige Kosmograf og Nautiker Fernando Colón, dertil var der for mange Bommerter af den groveste Art. Heller ikke af Columbus' Søn, da den røbede Uvidenhed om de mest almindelige Punkter i den store Mands Liv. Naar man læser Polemiken paa dette Stadium, kan man ikke værge sig for at give Harrisse Ret; Avezac kan paa de fleste Punkter ikke gendrive ham, men, idet han indrømmer, at Teksten maa være fordrejet ved Oversættelsen, søger han ved Forandringer eller Tilføjelser af Ord at slippe fra Harrisses Beviser.

Harrisse havde dog i sine Skrifter [61] gjort opmærksom paa, at man for bestemt at kunne afgøre Spørgsmaalet maatte raadføre sig med *Las Casas'* «Historia de las Indias», der den Gang endnu kun fandtes i Manuskript og var meget vanskeligt tilgængelig; han havde vel tidligere benyttet Manuskriptet, men da havde han endnu ikke haft dette Spørgsmaal om «Historie»s Ægthed for Øje.

Da tryktes Las Casas' Bog i Madrid 1875—76[62], og ved Amerikanistkongressen 1881 fremkom *Fabié*, en Mand, der har skrevet om Las Casas' Liv og Skrifter[63], og *Jimenez de la España* med mange Oplysninger fra dennes Værk, der skulde bevise, at Fernando Colóns «Historie» virkelig var ægte[64]. Ogsaa en anden Forfatter, den italienske Gejstlige *Peragallo*, der er bosiddende i Lissabon, traadte samtidigt med lignende Beviser som Grundlag i Skranken for «Historie»s Authenticitet*. Las Casas døde 1566, og hans Værk er skrevet mellem Aarene 1552 og 1561, altsaa før

* «L'autencità delle Historie di Fernando Colombo e le critiche del sig. Enrico Harrisse, con ampli frammenti del testo spagnuolo di D. Fernando, Genova 1884», og «Riconferma dell' autencità delle Historie di Fernando Colombo» 1885. Men disse Bøger findes ikke her og ere saa sjældne (den sidste er ikke i Boghandelen), at jeg har maattet lade mig nøje med Referater og Kritikker i Tidsskrifter. Navnlig Harrisse og Peragallo have en Passion for at lade deres Bøger sælge saa dyrt og i saa faa Eksemplarer som muligt. Man skulde tro, at de helst vilde være fri for at blive læste. Det er i alt Fald en praktisk Maade at faa det Søren Kierkegaardske Ønske opfyldt paa. Det er knapt, at Bibliothekerne kunne erhverve sig dem, da de fanatiske Bogsamlere, navnlig i Amerika, falde over de 100 eller højst 200 Eksemplarer, der udsendes af hver Bog. Ja det skal være gaaet saa vidt, at Modstanderen kun med yderste Besvær og først længe efter Udgivelsen har kunnet opnaa at faa det Skrift at læse, hvori han selv bliver heglet igennem. Polemiken mellem de to Herrer strækker sig ogsaa ud over andre Spørgsmaal, saaledes om Columbus' Fødested, og i lang Tid troede man, at Harrisse ikke værdigede at svare sin Modstander i Lissabon; da opdagedes det, at de lystigt sloge løs paa hinanden, men med lukket Visir: Harrisse som *Séjus* i Revue critique 1885 («L'origine de Christophe Colomb, Démonstration critique et documentaire») og Peragallo som *Celsus* («Origine, patria e gioventu di Cr. Colombo, studii critici e documentari, Lisbona 1886»).

den italienske Udgave af «Historie» udkom. Nu er der vel den Mærkelighed, at Las Casas i Indledningen til sin Bog, hvor han taler om sine Kilder og de samtidige Historieskrivere og Beretninger om Opdagelserne, ikke med en Stavelse omtaler denne Fernandos Levnedsbeskrivelse; men der er dog hele Kapitler af «Historie», der omtrent Ord til andet findes hos Las Casas, saaledes Kap. IV med de fem Citater af Columbus' formentlige Skrifter og Breve, Kap. VI med de fire Grunde, der bevægede ham til at foretage Opdagelsen, ligeledes Kapitlerne XCIII og CI, som indeholde Begivenheder fra den fjerde Rejse (hos Las Casas er det Kap. III og IV i første Bog, og XXIII og XXX i anden Bog[65]); og andre Afsnit ere delvis gengivne. Men ikke nok med det; flere Steder nævner Las Casas selv Fernando som sin Kilde. Rigtignok angiver han for det meste kun Fernandos Navn uden at hentyde til «Historie», saa at han godt kan have laant af andre af dennes Skrifter, der nu ere gaaede tabte, saaledes «Colón de concordia» eller «Sobre la forma de descubrir y poblar en la parte de Indias», hvad Harrisse gætter paa; naturligvis har der i Fernandos Skrifter været Tale om Columbus og hans Rejser, og det er vist, der har verseret nogle af ham, som man i denne Henseende har øst Kundskab af, hvad der kan ses af en Ytring af Oviedo[66]. Men der er dog hos Las Casas eet Sted, som er afgørende; det er i Kap. CIV i første Bog, hvor der staar: «Her er det rigtigt at fortælle, hvad Fernando Colón siger i sin »Historie»»[67]; og de Citater, der nu følge, findes næsten ordret i «Historie» Kap. LX (Blad 121 og 122). At Las Casas ogsaa har haft en spansk Kilde og ikke en italiensk Oversættelse for sig, giver han saa at sige selv Bevis for, idet han fortæller, at han har læst Toscanellis latinske Brev i spansk

Oversættelse («en romance»)[68]. Og at han kun har kendt den spanske Oversættelse, kan ogsaa ses deraf, at han nøjagtigt gentager alle Fejlene, der findes i dette Brev i «Historie»; baade denne og Las Casas have haft samme Kilde. At der er Fejl i deres Gengivelse af det berømte Brev, kan nu paavises, da det i Aaret 1871 lykkedes Harrisse ved Hjælp af den ovennævnte Bibliothekar ved det colombinske Bibliothek, *Fernandez de Velasco,* at finde den *originale latinske* Tekst, afskreven af Columbus' Broder, Bartolomeo, paa Omslaget af en Bog i Bibliotheket*. Betegnende er det, at Las Casas netop mest har benyttet de Dele af «Historie», der handle om Columbus' Ungdomsliv, som Las Casas ikke selv kunde kende noget til, men maatte høre om af andre, og de Dele, der angaa den fjerde Rejse, hvor Fernando selv havde været med.

Men altsaa: det er sikkert, at Las Casas har kendt en Bog om Columbus' Liv og Rejser, og denne Bog var skreven paa Spansk og tillagdes Sønnen Fernando. Ligeledes er det sikkert, at denne Bog, i alt Fald hvad store Partier angaar, er gengivet paa Italiensk i «Historie», der udkom i Venezia 1571.

II

Ja, men saa kunde jo hele Striden være sparet, naar man blot i Tide havde set sig for i Las Casas' Manuskript? Nej, dog ikke ganske; thi Udbyttet af den har været betydeligt, og Polemiken har sat sit uudslettelige Mærke, nemlig det, at man paa Grund af

* Ifølge Bibl. Amer. Vestustissima, Additions. Paris 1872, p. XVI. Men det kan nok være, som Büdinger mener, at Harrisse giver sig selv for megen og Fernandez de Velasco for lidt af Æren for dette Fund.

de mange Fejl og Modsigelser, der allerede ere paaviste, for Eftertiden maa være meget varsom med at benytte «Historie» eller hente sine Argumenter fra den*. Glansen er gaaet af den. Ja, der er ikke saa faa Punkter, hvor man med den allerstørste Sikkerhed kan sige, at det kan Fernando umuligt have skrevet. Det er ogsaa værdt at lægge Mærke til, at Las Casas, der var godt inde i Columbus' Livsforhold (naar undtages Ungdomstiden), naturligvis ikke gentager de Dumheder, der findes i «Historie»; og havde de staaet der i den spanske Original, han har benyttet, havde han selvfølgeligt gjort opmærksom paa dem. For det første kan man vist slaa fast, at Fernando først lidt efter lidt har udarbejdet sit Manuskript og ladet andre læse de enkelte Kapitler; saaledes kritiserer «Historie» flere Steder Oviedos Værk, der udkom 1535, paa den anden Side kan man se, at Oviedo vistnok har kendt «Historie»; altsaa ere nogle Kapitler skrevne før Oviedo, andre ere blevne færdige senere. Det rimeligste er, at Fernando har efterladt sit Manuskript ufuldendt, en anden Pen har da udfyldt Hullerne og gjort Tilføjelser, og det er denne, Dumhederne eller Forvanskningerne skyldes. At Manuskriptet har været ufuldendt, forklarer ogsaa den Mærkelighed, at det intetsteds findes omtalt i Fernandos Noter eller i de omhyggelig udarbejdede Kataloger over hans Bibliothek**. Endelig er det vel rimeligt, at Fernando

* *Harrisse* siger, at han har søgt at skrive sit store Værk om Columbus uden at tage noget som helst fra «Historie».

** At Bogen dog har eksisteret, fremgaar af et nyligt fremdraget Manuskript, «Aparato para la Historia de Sevilla» af *Argote de la Molina* fra Slutn. af det 16de Aarh. Forf. omtaler det colombinske Bibliothek, fortæller, hvad Fernando har skrevet, og siger til Slutningen: «Han har

først i sine sidste Leveaar har begyndt paa Værket; men den Omstændighed, at der omtales Begivenheder fra Fernandos sidste Levetid, som f. Eks. Atahualpas Død (1533), hvilket Humboldt fremdrager[69], er jo ikke noget Bevis, da det ligeledes kan skyldes den fremmede Pen.

For den, der beskæftiger sig med Columbus' Historie, er Striden som sagt af meget stor Interesse, da den berører og oplyser talrige Spørgsmaal. Men det vilde føre for langt her at gaa ind paa Stridens Enkeltheder; dog skal jeg omtale Ting, der ogsaa for den uindviede vil stille det klart, at Kritiken over «Historie» er berettiget og nyttig.

Først er der Beretningen om, hvorledes *Manuskriptet* er kommet til Italien. Det skal være Luis Colón, som har overgivet det til Fornari, og efter *Spotorno*[71] skal Luis selv være kommen til Genova med det omtrent 1568. Men det er usandsynligt, da Luis Colón, hvad der senere nærmere skal omtales, den Gang var forvist til Oran i Afrika som Straf, fordi han havde gjort sig skyldig i Polygami. Avezac mener saa, at det kan være sket i Aarene 1563—65; men ogsaa det er umuligt, som Harrisse paaviser af Procesakterne angaaende Columbus' Fideikommis og Familiens Rettigheder («Memorial del Pleyto sobre el sucesion en posesion del Estado y Mayorazgo de Veragua), da han i de Aar holdtes

ogsaa skrevet Indiernes Historie og sin Faders Erobringer med en Dagbog over hans Rejser (itinerario de sus jornadas), *hvilke endnu findes i det nævnte Bibliothek*». Mærkeligt nok har *Harrisse*, som har benyttet Manuskriptet og citerer af det omtalte Sted, overset denne Bemærkning[70]. Det er ikke ganske uberetttiget, naar Harrisses Modstandere ofte bebrejde ham, at han citerer urigtigt eller overfladisk.

under Bevogtning i Madrid eller nærliggende andre Fæstninger, hvor han vel havde en forholdsvis stor Frihed, men dog ikke kunde komme fra Byen, endsige ud af Landet. Man kan da tænke sig, at Fornari kunde være rejst til Oran for at hente det, eller at Luis Colón ved Mellemmand kunde have overgivet det til Fornari i Genova, hvilket for øvrigt Brevet i «Historie» synes at udelukke, da Meningen med Ordene her vist er, at han fik Manuskriptet af Luis' egen Haand. Men i det hele er jo dette Punkt af mindre Betydning, uden for saa vidt det har bidraget til at kaste Lys over *Luis Colóns* Liv.

Vigtigere er Harrisses Angreb paa «Historie»s Fortællinger (Blad 40, 43, 45) om Søfolkenes Forfærdelse ved at se *Teneriffas* Udbrud og de store *Fucusbanker* (Tangmasser), samt Beretningen om Folkenes *Mytteri paa Skibet Santa Maria*, alle Begivenheder fra Columbus' første Rejse. De to første Fænomener maatte de spanske Sømænd være vante til at se, og «Historie»s Beretninger stemme heller ikke overens med Columbus egen Skibsjournal[72], hvor de nok omtales, men ikke siges at have vakt nogen Forfærdelse. Det samme er Tilfældet med Mytteriet; Columbus har intet om dette i Journalen, men nok det, at Folkene knurrede over den lange Rejse; at de vare komne overens om at kaste Columbus over Bord og foregive, at han var faldet i Vandet under sine Observationer, er vist det pure Opspind. For øvrigt have baade Humboldt, Peschel og Gelcich[73] behandlet dette Spørgsmaal. Som Beviser mod Bogens Ægthed synes disse Punkter mig i det hele taget af mindre Betydning, da Begivenhederne godt kunne være udsmykkede af Columbus selv i den mundtlige Fortælling til Sønnen; om ogsaa Fernando har været i Besiddelse af Skibsjournalen,

kan han jo have tilføjet, hvad han har kunnet huske fra Samtaler med Faderen. Derimod ere de naturligvis af overordentlig Vigtighed som Bidrag til Columbus' Karakteristik.

Af mindre Betydning forekommer mig ogsaa Striden om den bekendte Fortælling om *Lænkerne*, som man kun har fra «Historie» (Bl. 191), hvor der staar: «Jeg saa altid i hans Værelse disse Lænker, som han befalede (eller: vilde) skulde begraves med hans Ben.» Der er ført en heftig Strid mellem Harrisse og Avezac, om Ordet «volle» skal betyde «ønskede» eller «befalede». Sagen er vel den, at det kan betyde begge Dele[74]. Men for det egentlige Spørgsmaals, Bogens Ægtheds, Vedkommende er det jo ligegyldigt; Columbus kan godt have udtalt de Ord til Sønnen, uden at der senere er blevet gjort noget for at efterkomme dem. Een Ting er at befale noget, en anden at faa Befalingen efterkommet.

Mere graverende er det, naar «Historie» (Bl. 150) beretter, at Fernando Colón som Page hos Prins Juan overværede dennes Bryllup med Margrethe af Østerrig netop paa samme Tid, som Columbus arriverede til Burgos efter Hjemkomsten fra sin anden Rejse. Columbus vender hjem i Juli 1496, og Brylluppet finder Sted i April 1497. Skulde Columbus være ti Maaneder om at komme fra Cadiz til Burgos, tilmed da «Kongerne» ventede ham med Længsel, og Columbus havde vigtige Nyheder at bringe? Det er, som Avezac selv tilstaar, en «formidable» Anakronisme, som vist Fernando aldrig har gjort sig skyldig i. Og desuden — efter de officielle Dokumenter blev Fernando først Page (hos Dronning Isabella) i Februar 1498 (se S. 10)! En anden Mærkelighed findes i Fortællingen om det Tog, Columbus skal have foretaget til Tunis i René af Anjous Tjeneste. I Beretningerne, der ere tagne

fra et Brev, Columbus selv skal have skrevet, skildres, hvorledes han for at narre Mandskabet, der var bange for en fjendtlig Overmagt under Sardinien og derfor vilde hjem til Marseille, drejede Rosen over Kompasnaalen om[75], saaledes at Søfolkene troede, de sejlede mod Nord, medens de i Virkeligheden styrede mod Syd, «og den næste Dag ved Solens Opgang befandt vi os i Sigte af Kap Cartagina (Afrikas Kyst), medens alle bestemt havde troet, at vi sejlede til Marseille» (Kap. IV, Bl. 8). Der skulde altsaa ikke være en eneste af Søfolkene, der af Stjernerne, Vindretningen eller lignende var bleven opmærksom paa den virkelige Kurs? Noget saadant har naturligvis den theoretisk dannede Kosmograf og Nautiker Fernando Colón aldrig nedskrevet. Men det maa være nok. Af den Slags Unøjagtigheder og Fejl kan der fremdrages mangfoldige. Jeg skal blot til Slutningen omtale det, der endog hos den almindelige Læser maa vække Mistanke til Bogen, jeg mener de biografiske Bemærkninger om Columbus' Liv, hans Fødsel, Afstamning o. s. v., kort sagt de Ting, man skulde tro, Sønnen var bedre underrettet om end enhver anden.

Bogen begynder omtrent med følgende Ord: «Da det er et meget vigtigt Punkt i en berømt Mands Historie at kende hans Fædreland og Herkomst, fordi de, som ere fødte i store Byer og af berømte Forfædre, ere mest ansete, have nogle villet, at jeg skulde beskæftige mig med at paavise, at Admiralen nedstammede fra berømt Blod, skønt hans Slægt ved Skæbnens Misgunst var kommen i stor Fattigdom og Nød; og at jeg skulde have vist, hvorledes han nedstammede fra den Colon, som Tacitus omtaler i Begyndelsen af den 12te Bog af sit Værk . . . og de vilde have mig til at lægge stor Vægt paa hine to store Coloner, hans Forfædre,

som efter Sabellicus' Fortælling vandt en stor Sejr over Venezianerne . . . Men jeg nægtede at gøre dette, da jeg troede, han var bleven særlig udvalgt af Gud til at fuldføre sin store Bedrift; og fordi han var bestemt til at være hans Apostel, var det hans Vilje, at han i dette Tilfælde skulde være som de andre, der vare kaldede til at gøre hans Navn bekendt fra Hav og Bredder og ikke fra Hoffer og Slotte, at han skulde efterligne ham selv, hvis Forfædre vare af kongeligt Blod fra Jerusalem; derfor behagede det ham, at hans Forfædre ikke vare bekendte. Derfor, da Gud gav ham alle de personlige Egenskaber for saadant et Foretagende, vilde han, at hans Fædreland og Herkomst vare mere skjulte. Nogle, som paa en vis Maade ville forringe hans Ry, sige, at han var fra Nervi, andre fra Cugureo, og andre fra Bugiesco, som alle ere smaa Byer nærved Genova og ved Rivieraen. Andre, som ville ophøje ham, sige, han er født i Savona, andre i Genova; men andre, der ville overbyde dem, sige, han er født i Piacenza, i hvilken By der er nogle ædle Personer af hans Familie og Grave med Vaaben og Inskriptioner fra Familien Colombo» (Kap. I, Bl. 2). «. . . Heller ikke tror jeg, der af den Grund falder mindre Hæder paa os, som nedstamme fra ham, fordi jeg mener, at al Æren for os kommer fra hans Person, end om vi vilde give os til at undersøge, om hans Fader var en Købmand eller af adelig Byrd (gik paa Jagt med Falke)» (Kap. II, Bl. 4). «Jeg vil ende dette Kapitel med det, som han engang skrev i et af sine Breve til Prins Don Juan af Castiliens Amme: Jeg er ikke den første Admiral i min Familie, lad dem saa give mig det Navn, de lyste . . . Naar alt kommer til alt, var dog ogsaa David, den viseste Konge, Kvæg-

hyrde, og jeg er Tjener af den samme Herre, der bragte ham i en saadan Stilling...» (Kap. II, Bl. 6).

Det er da klart, at den, der har skrevet dette, ikke har vidst (eller ikke har villet vide) den mindste Besked og derfor har benyttet intetsigende Ord. Og det skulde være Sønnen, der har skrevet dette? Han skulde ikke have den mindste Mening, hvor saa mange troede at vide Besked? Og desuden har Columbus selv sagt det tydeligt nok, og Fernando kan umulig have undgaaet at se det. I Dokumentet angaaende Oprettelsen af Fideikommisset 1498 staar der: «Jeg er født i Genova», og længere henne befaler han sin Arving stadig at understøtte en Person af Familien i Genova, som dér har Hus og Kone, med en tilstrækkelig aarlig Rente; han roser Genova som en ædel, paa Havet mægtig By, hvor han lod opbevare Afskrifter af sine vigtigste Dokumenter og satte Penge i St. Georgsbanken[76]. Ja, i sit eget Testamente har Fernando skrevet: «D. Fernando Colón, Søn af Cristoval Colón, *Genoveseren.*»[77] Ved Siden af dette er det ganske interessant at høre, at Fernandos Bankier og hans Agenter til Opkøb af Bøger vare Genovesere, hvad der ogsaa staar i Testamentet, og at Marcos Felipe, hans Executor testamenti, indbød alle de i Sevilla boende Genovesere til hans Begravelse, da de vare hans Landsmænd. Uden for øvrigt at gaa nærmere ind paa de ihærdige Undersøgelser, der ere drevne i de senere Aar af Mænd som *Harrisse* og *Staglieno,* skal det blot bemærkes, at Beviserne, som støtte sig paa uangribelige Dokumenter, mere og mere samle sig om Genova eller nærmeste Omegn (Savona). I Byen Genova viser man det Hus, hvor Columbus har henlevet en Del af sin Barndom hos Faderen, der var Væver, og hvor han

maaske ogsaa er født. Kommunen har købt Huset 1887 og forsynet det med Indskriften: «Intet Hus er værdigere til Navnet end dette. Her henlevede Christopher Columbus i det fædrene Hus sin Barndom og første Ungdom.» Blot det nu ikke er for tidligt; det kan jo være, at Savona bliver den lykkelige, i alt Fald som hans Fødeby*.

Ikke bedre bevendt er det med meget andet, der fortælles om Columbus. Der berettes f. Eks. (Kap V, Bl. 10), hvorledes han tager Del i et Søslag under Portugals Kyst; der kommer Ild i det Skib, han befinder sig paa, han springer over Bord og svømmer til Land; saaledes er hans *Ankomst til Portugal.* Men Slaget, der tales om, ved man nu, fandt Sted i August 1485, altsaa paa en Tid, da Columbus allerede havde forladt Portugal og var draget til Spanien. For at redde den romantiske Begivenhed har man saa grebet til det Middel at vise, at der menes en anden Søfægtning under lignende Omstændigheder omtrent en halv Snes Aar tidligere[78]. Men det synes mig en langt nemmere Udvej at lægge Skylden for den æventyrlige Historie over paa Columbus selv, der kan have fortalt den saaledes til Sønnen for at give sit Liv Relief; der er flere Eksempler paa den Slags Udsmykninger og

* En af de største Vanskeligheder for at fastslaa Columbus' Familieforhold har den Omstændighed forvoldt, at i Middelhavsegnene paa den Tid var Navnet Colombo ligesaa almindeligt, som f. Eks. Navnene Møller, Holst osv. hos os er det nu. Det er det, der er Skyld i, at saa mange Byer have kæmpet om Æren af at have fostret den store Mand, og det er nok ogsaa et af Hovedargumenterne i Peragallos Polemik mod Harrisse, at de af ham fremdragne Dokumenter vedkomme en hel anden Familie. Men Harrisses Beviser synes dog ikke at lade sig rokke.

Sandheder med Modifikation. Senere (Kap. XI, Bl. 31) siges der, at hans Kone, Felipa Moñiz, allerede var død, da han drog fra Portugal. Men Columbus fortæller selv i et Brev fra Aar 1500, at, da han drog fra Portugal til Spanien for at tjene «Kongerne», efterlod han Kone og Børn der[79]. Ogsaa Fortællingen om hans Ankomst til Klostret *la Rabida* ved Palos (Kap. XII og XIII) er upaalidelig. Efter denne Fortælling skulde han straks ved sin Ankomst til Spanien (1484) være kommen til Klostret og have efterladt sin Søn Diego der, hvor denne saa skal være bleven i syv Aar, indtil Faderen anden Gang kom til Klostret og afhentede ham. Men Harrisse har klarlig godtgjort, at Columbus første Gang er kommen til Klostret 1491. Et af de bedste Beviser mod «Historie» er dog vel følgende:

I det sidste Kapitel (Bl. 247) staar efter Fortællingen om Columbus' Død: «Hans Lig blev derpaa ført til Sevilla og begravet dér i denne Bys Domkirke med stor Højtidelighed, og til evig Minde om hans mærkelige Bedrifter og Opdagelsen af Indierne blev der paa den katholske Konges Befaling sat et Epitafium med følgende Indskrift i det spanske Sprog:

A Castilla y a Leon
Nuevo Mundo dió Colón.» *

Nu blev Columbus' Lig vel nogle Aar efter hans Død ganske rigtig ført til Sevilla, men det blev ikke bisat i Domkirken, derimod i Kartheuserklostret Santa Maria de las Cuevas (se S. 62), der laa udenfor Byen paa den højre Bred af Guadalquivir og

* Colón gav en ny Verden til Castilien og Leon.

netop lige overfor Fernandos Bolig. Det er jo paa Forhaand utænkeligt, at Fernando ikke skulde vide noget om Graven; men desuden have vi hans egne Ord for det i hans Testamente, at han meget godt kendte den[80].

Den eneste af Familien, der er jordet i Sevillas Domkirke, er, som nævnt, Fernando selv. Og paa hans Grav staar foruden den Gravskrift, vi have omtalt S. 14, netop den anførte Devise. At den derimod har staaet paa Columbus' Grav, eller at Kong Ferdinand har befalet, at den skulde staa der, er usandsynligt. Thi hvad end Oviedo fortæller om, at «Kongerne» gav ham den ved hans Hjemkomst 1493 som Tilsætning til hans Vaabenskjold — dog med den Forandring, at der stod «halló» (fandt, opdagede) i Stedet for «dió» (gav) —, kan man sikkert sige, at Devisen er bleven lavet efter Columbus' Død, alene af den Grund, at man 1493 ikke kunde have brugt Ordene «Nuevo Mundo». Hvad er nu sandsynligere end, at den, der har skrevet Slutningen af «Historie», har hørt noget om Fernandos Grav og forvekslet den med Columbus', tilmed da dennes Navn findes i Gravskriften og Stenen er prydet med Globus og Skibe, og Devisen i den senere Affattelse første Gang træffes her? Den er ogsaa af andre bleven antaget for den store Opdagers Hvilested. I Sandhed, et aldeles afgørende Bevis for, at i det mindste dette er skrevet efter Fernandos Død!

III

Skulde det ikke være muligt at finde den, der har forvansket eller ladet forvanske «Historie» og saaledes plettet Fernandos Navn? Den Tid nærmer sig utvivlsomt, da Delinkventen vil blive

dragen frem og sat i sit fulde Lys, saa ivrig man er for at lede efter ham, med mindre da Interessen for Sagen skulde tabe sig, naar Firehundredaarsfesten er svunden; men det er der vist ikke nogen Sandsynlighed for. Blandt andre have *Duro* og *Büdinger*[81] gjort opmærksom paa Momenter, der kunne lede paa Sporet, og det er dem, jeg til Slutningen skal gøre Rede for og søge at føre lidt videre.

Det er naturligt at lede efter Manden i Brevet eller Fortalen, der indleder «Historie». Man kommer først til at tænke paa Oversætteren *Ulloa;* men hvilken Interesse skulde han have haft af at forvanske Bogen, i alt Fald af egen Drift? Han havde før oversat en Bog fra Spansk (Barros, Asia) og gjorde det samvittighedsfuldt; andre Bøger har han bearbejdet, men da angivet sine Kilder og sat sit eget Navn paa Bogen. Det er naturligt at tænke sig, at han har faaet «Historie», som han har gengivet den. Heller ikke kan det nytte at tænke paa de Mellemmænd, som nævnes. Derimod kunde *Luis Colón* have Interesse af Fremstillingen, som den er i Bogen, og det er vist ved hans Navn, man skal sætte Fingeren. Derfor først et Par Ord om dennes Liv, som netop er blevet oplyst ved Harrisses og Avezacs Undersøgelse af de flere Gange nævnte Procesakter.

Luis Colon[82], den fjerde, men første legitime Søn af Christopher Columbus' Søn Diego, blev født paa Santo Domingo 1521 eller 1522 og arvede som fire Aars Dreng ved Faderens Død (1526) alle de Rettigheder, som Kejser Karl V havde tilstaaet denne, men dog langt fra alt det, der var lovet Bedstefaderen i Overenskomsten med «Kongerne» af 17de April 1492. Han stod først under Moderens Formynderskab. Men 1529 drog hun til Spanien

for at kæmpe for at faa Sønnens fulde Rettigheder anerkendte, og opholdt sig der vistnok hele Tiden indtil 1541 og ogsaa flere Gange senere (hun døde dog ovre paa Santo Domingo 1549), saa at Sønnen vist mest har været overladt til sig selv. Efter en Rejse til Spanien faar han ovre paa Santo Domingo sit første Barn, en Datter, der er født udenfor Ægteskab, og Aaret efter gifter han sig mod Moderens Vilje med en spansk Dame paa Santo Domingo, Maria de Orozco; men Ægteskabet var ulykkeligt, og noget efter rejste hun nok til Honduras og ægtede en anden! Anden Gang blev Luis, medens den første Kone endnu levede, gift 1547, ogsaa paa Santo Domingo, med Maria de Mosquera, med hvem han fik to Døtre. I Sommeren 1551 finde vi Luis i Spanien, og tre Aar efter bliver han trolovet i Valladolid med Ana de Castro, Datter af Ossorio de Castro, Greve af Lemos; nogle Aar efter ægter han hende «hemmeligt», medens de to første Koner endnu leve. Men nu er det dog for galt; i Begyndelsen af 1558 bliver der anlagt Sag mod ham, og han bliver arresteret. Under Arresten, der trækker ud i flere Aar, og som nok ikke har været synderlig streng, anlægger han 1561 Sag mod sin Kone Nummer to for Ægteskabsbrud! Hun og hendes Elsker tage Flugten, men deres Ejendomme konfiskeres, og Galanens endog til Fordel for den stakkels bedragne Ægtemand, som selv havde tre Koner! Efter at have været fængslet i fem Aar og have opholdt sig i Fæstningerne Arevalo, Mota de Medina del Campo og Simancas, bliver han endelig 1563 bragt til Madrid, hvor Dommen mod ham falder og lyder paa ti Aars Forvisning for Polygami, hvoraf de fem skal tilbringes i Oran ovre i Afrika. Luis appellerer imidlertid Dommen, og medens han sidder fængslet i Madrid, bestikker han sine

Fangevogtere og gaar paa natlige Æventyr — ikke tilfreds med den Tilladelse, Dommeren har givet ham til af og til at gaa til Messe efter Solnedgang —, og som for at haane sine Dommere ægter han atter, denne Gang for Kirkens Aasyn (in facie ecclesiæ), som der staar i Procesakterne, Ana de Castro (Sept. 1563)! Paa sine videre natlige Ekspeditioner bliver han overfaldet og saaret med Knivstik af nogle Rivaler paa Vejen til sin Elskerinde, Luisa de Carvajal, som han, medens de tre første Koner alle endnu ere i Live, ægter samme Dag, som hun nedkommer med en Søn (Maj 1565). Hermed bliver der sat en Stopper for Luis' Giftermaals-historier; thi nogle Maaneder efter falder den endelige Dom, der skærper Straffen, for saa vidt som den bestemmer, at Luis skal blive i Oran alle ti Aar. Straks efter bliver han ført derover under streng Bevogtning. Her døde Luis Colón, tredje Admira over Indierne og første Hertug af Veragua, i Februar 1572, kun efterladende sig to legitime Døtre, da Maria de Mosquera var den eneste af hans fire Koner, som Domstolene anerkendte.

Ikke sandt, et muntert lille Livsbillede fra Benvenuto Cellinis Tidsalder, fra Renaissanceperioden med dens Letfærdighed og Lovløshed! Heller ikke synes man, at Straffen der overgik denne «libertin endurci», som Harrisse kalder ham, var for haard; der var saa mange Adelsmænd, der vare blevne forviste til Oran for mindre Forseelser. Noget andet er det, om Duro har Ret, naar han siger, at Dommen blev saa mild, fordi Philip II tog Hensyn til Columbus' Minde. Det har man lidt vanskeligt ved at tro, efter hvad der er foregaaet. Thi Sagen har et *politisk* Moment, som ikke maa overses. Den spanske Regering havde allerede længe arbejdet paa at indskrænke de store Rettigheder, der vare givne Colum-

bus' Familie; man kan ikke nægte, at den fandt en Støtte i den voksende Uduelighed hos hans Efterkommere, og det er slet ikke usandsynligt, at den har villet benytte Sagen mod Luis Colón til at fremme sine Planer. Allerede ved Afslutningen af Processen for det Indiske Raad 1536, som jeg har omtalt tidligere (S. 14), vare Luis' Rettigheder blevne betydeligt beskaarne, idet han kun beholdt Jamaica som Len med Titel af Hertug af Veragua og en lille Domæne (25 □ lieues) i dette Land samt Titel af Admiral over Indierne med de Funktioner, der hørte til denne Stilling, og en aarlig Indtægt af 10,000 Dukater. I Aarene 1540, 1541 og 1542 foretog Karl V nye, mindre Indskrænkninger, og denne Uvilje og Utaknemlighedsfølelse mod Columbus' Familie arvede Sønnen Philip II. Ikke saa snart havde han besteget Tronen, før han gjorde Skridt til at fratage Luis Lenet i Veragua og afsætte ham som Admiral. Da Luis lydigt bøjede sig, fik han ved en Naadesakt af 28de September 1556 Lov til at beholde den blotte Titel og sin Aarpenge forøget til 17,000 Dukater.

Der er vist ingen Tvivl om, at Luis Colón med alle sine Udskejelser og Ekstravagancer har følt disse Angreb paa sine og Familiens Rettigheder som en blodig Uret og et Brud paa givne Løfter. Men at bevise dette blev vanskeligere og vanskeligere med Aarene og saa at sige rent umuligt, efter at Regeringen, da Luis Colón var bleven ført til Oran, havde beslaglagt alle Familiens Papirer, som beroede i Klostret las Cuevas ved Sevilla. Var der nu en bedre Maade at fortrædige den spanske Regering og faa Hævn end ved at faa udgivet en Bog, der i kraftige Farver fremstillede hans Bedstefaders Bedrifter og de overordentlige Tjenester, han havde gjort den spanske Krone, og som tillige med

stærke Ord fremhævede de Løfter, Kong Ferdinand den Katholske og Isabella havde givet ham, men som nu bleve krænkede. Og det er jo netop det, der sker i «Historie»; disse Løfter og Columbus' Retsfordringer blive understregne med en Rigdom af Ord, som ikke findes i de originale Dokumenter, og den Uret, der bliver begaaet mod ham, især paa den tredje Rejse, da han bliver ført hjem i Lænker (disse Lænker, som altid hang i hans Værelse, og som han vilde have med sig i Graven til Minde om Verdens Utaknemlighed!), og i hans sidste Aar, drages frem. Kunde en saadan Bog ved at udkomme paa flere Sprog faa Udbredelse og vinde den offentlige Mening hos alle dannede Folk i Europa, vilde det være en haard Nød at knække for den spanske Regering. Til dette Øjemed har Luis benyttet sin Onkel Fernandos efterladte, ufuldendte Manuskript og har foretaget eller ladet foretage de nødvendige Forandringer og Udsmykninger. Det kunde saaledes ikke godt gaa an at lade en Familie, der gennem Luis' Moder Maria de Toledo var beslægtet med Kongehuset, nedstamme fra en Væver i Genova! En saadan Forvanskning, som Fernando med sin Karakter* aldrig vilde have givet sit Minde til, faldt vel ikke saa svær for Luis Colón, hvis svage Side, efter hvad der er fortalt, ikke har været moralske Betænkeligheder.

At Luis ikke kunde lade Bogen udkomme i Spanien, er indlysende, og den italienske Oversættelse har maaske ikke engang faaet Indgang i Spanien; i det mindste er det da mærkeligt, at Argote de la Molina omtaler, at en saadan Bog findes i det colom-

* At Fernando, som Peragallo skal mene, var begærlig efter Titler og ydre Ære, synes jeg, der mangler Beviser for.

binske Bibliothek (se Anm. S. 39) uden at nævne Udgaven fra Venezia 1571. Men hvorfor udkom Bogen ikke paa de andre Sprog, og, især, hvorfor lod Luis Colóns Ven Fornari den ikke udkomme i Genova selv? Ogsaa det kan forklares. Genova havde i over 40 Aar næsten uafbrudt staaet i Afhængighedsforhold til det habsburgsk-spanske Hus, og netop i Aaret 1571 udgjorde den genovesiske Flaade en Del af den spanske i Slaget ved Lepanto. Venezia var derimod uafhængig af Spanien. Samme Aar, 1571, udbrød der i Genova Strid mellem den gamle Adel og Folkepartierne, en Strid, i hvilken Adelen stillede sig under Philip II's Beskyttelse, og Adelsmanden Fornari, som efter al Sandsynlighed har overtaget Forpligtelsen til at udgive Bogen i Italien, før han forudsaa disse Forfatningskampe, har ikke villet vække yderligere Anstød ved at skaffe den for Spanien ubehagelige Bog videre Udbredelse gennem en latinsk og spansk Udgave. Den spanske Regering havde intet bedre at gøre end at tie stille til Bogen; thi at begynde at kritisere dens mange Fejl vilde blot have vakt Opmærksomheden for det, det mest kom an paa at skjule: den aabenbare Uretfærdighed, der udøvedes mod Columbus' Efterkommere; og Genova gjorde ogsaa bedst i at bevare Tavsheden af Hensyn til det mægtige Spanien. Desuden forherligede jo Bogen en af dens Børn.

Luis Colón blev ført til Simancas' Fæstning i Begyndelsen af 1559, det Aar, da Las Casas fuldendte den første Del af sit Værk i Valladolid. Man ved, at Las Casas benyttede Simancas' Statsarkiv, og det skulde da være underligt, om han ikke der har truffet sammen med Luis Colón, der blev i Simancas indtil 1563, da han førtes til Madrid, og talt med ham om Bedstefaderen. Er det Luis,

hvem Las Casas skylder Kendskabet til «Historie», eller omvendt, er det Las Cases, der først har henledet den andens Opmærksomhed paa dette Værk, som han selv direkte havde lært at kende fra det Colombinske Bibliothek? Det sidste er vel det sandsynligste; han roser sig jo af at have været i Besiddelse af saa mange Skrifter af Columbus selv eller om ham. Luis Colón har saa maaske fordret Bogen tilbage af ham i Simancas. Vist er det, at ingen i Spanien har benyttet Bogen uden netop Las Casas, og det maa ogsaa anses for sikkert, at Manuskriptet, han benyttede, ikke endnu har været forvansket, da han ellers, som der tidligere er fremhævet, vilde have gjort opmærksom paa Fejlene og Dumhederne.

Ja, det er endnu kun en Hypothese, naar man vil kaste Hovedskylden for det upaalidelige i «Historie» over paa Luis Colón; men det er en Hypothese, som tilfredsstiller i mange Henseender. Rigtignok bliver der endnu Dunkelheder tilbage, især de Fejl, som kun ere Dumheder uden at kunne tjene Øjemedet, f. Eks. om Columbus' Grav i Sevillas Domkirke. Men det synes mig da en ganske naturlig Forklaring, at Luis ved sin Forvisning til Oran ikke har faaet Tid til at fuldende Omredigeringen af sin Onkels Manuskript «in usum delphini», og at saa Hullerne i Hui og Hast ere blevne udfyldte af en helt ukyndig Haand.

COLUMBUS' GRAV

fter at Columbus' overordentlige Betydning ligesom var gaaet noget i Glemme i de forløbne Aarhundreder, er den atter og det i stedse stigende Grad dragen frem i vor Tid. Efter at den videnskabelige Interesse var bleven vakt ved *Spotorno* (Codice diplomatico Colombo-Americano, Genova 1823), *Navarrete* (Coleccion de los viages y descubrimientos, etc., Madrid 1825—37) og *Washington Irving*, der navnlig paa Grundlag af de to nævnte Mænds Samlinger skrev sin veltalende og smukke Levnedsbeskrivelse (A history of the life and voyages of Chr. Columbus, London 1828), sagtnede den vel noget af for ved Midten af Aarhundredet at slaa ind i en Retning, der hvilede paa alt andet end et videnskabeligt Grundlag; jeg mener det Røre, der blev vakt ved Kanonisationspartiet. Men fra 1871 gav *Harrisse*

Stødet til en ny Epoke, der har været livligere og mere frugtbringende end nogen tidligere. Navnlig i Spanien og Italien blive Arkiverne gennemsøgte, og det ene betydelige Dokument efter det andet bringes for Dagens Lys; Literaturen omkring den store Opdagers Navn er næsten overvældende, og de talrige omstridte Punkter i hans Liv og Historie have været Genstand for lærde og meget heftige Debatter. Jeg minder blot om det vanskelige Spørgsmaal om, paa hvilken af Bahamaøerne Columbus landede paa sin første Rejse; i vore Lærebøger ere vi blevne staaende ved den af Becher, Peschel, Major, Pietschmann, Murdoch og andre forfægtede Anskuelse, at *Guanahani* er Watlingsøen, og endskønt Beviserne synes mere og mere at samle sig om denne, er den nu over 60aarige Strid, i hvilken de seks af de otte Øer, der kan være Tale om, hver har sin Stab af Forsvarere, langt fra afgjort endnu og har vist mangen en lærd Dyst at gennemgaa, inden den finder sin endelige Afgørelse.

De fleste af disse Stridsæmner formaa dog kun at bringe Folk indenfor den lærde Verden i Fyr og Flamme; men der er dog ogsaa nogle, som ere af den Natur, at de naa videre og sætte Sindene i Bevægelse hos den store Almenhed. Til disse hører Striden om, *hvor Columbus er født.* Som de syv Byer have stridt om Homer, saaledes kæmpe Smaabyerne paa Revieraen ved Genova om den Ære at have fostret Columbus, ikke at tale om de mange andre Steder udenfor dette begrænsede Omraade, der have villet hævde det samme for sig, som Milano, Modena, Piacenza, ja endog England og, i den sidste Tid, Calvi paa Corsica. Der jubles og rases, eftersom Vægtskaalen synker og stiger for de enkelte Steder; ja i Stridens Hede lade endog nogle af de Kæmpende sig

forlede til at opfinde Beviser, de saakaldte «videnskabelige Bedragerier». Naa — det sidste gælder dog maaske kun for de corsicanske Gejstlige Casanovas og Perettis Vedkommende.

Et andet Punkt, der endnu mere har evnet at vække almindelig Opmærksomhed og blive et brændende Spørgsmaal Mand og Mand imellem i Sydeuropa og ovre i Amerika, er Striden om, hvor Columbus ligger begravet.

Man ved, at Columbus' Lig har været undergivet mange Omskiftelser, men indtil for en sytten Aar siden var man dog overbevist om, at han endelig var stedt til Hvile paa Cuba i Habanas Domkirke, efter at Liget i Slutningen af forrige Aarhundrede var ført dertil fra Santo Domingo paa Hispaniola. Da kom der 1877 Underretning om, at hans jordiske Levninger vare fundne i Santo Domingos Domkirke, og saaledes skulde de Ben, man for snart et Aarhundrede siden havde draget frem i denne Kirke og ført til Habana, ikke have noget at gøre med Columbus. Hvilke Lidenskaber denne Strid har vakt i Spanien, Italien og Amerika, gør man sig ikke noget Begreb om hos os. I Spanien og paa Cuba har det, i det mindste for en Tid, ligefrem været betragtet som Tegn paa daarligt Borgersind, Mangel paa Fædrelandskærlighed osv., naar man tvivlede paa, at Columbus hvilede i Habana, og det samme galdt for den Borger af den dominicanske Republik, der ikke var overbevist om, at Graven derovre var den ægte. De to Landes Regeringer have kastet sig ind i Striden, og der er blevet forfattet vidtløftige Rapporter paa den ene og den anden Side, hvilke rigtignok have været mere rige paa glødende Indignation og de groveste Beskyldninger mod Modstanderne end paa egentlig slaaende Argumenter. Ja det var i sin Tid et saa farligt

Æmne at komme ind paa i ordentligt Selskab, hvor man ikke maa forløbe sig, at det netop paa den Tid, da det var mest brændende, ikke blev nævnt med et Ord i de officielle Forhandlinger ved Amerikanistkongressen i Madrid 1881. Og «Patriotismen» var ikke det eneste Slagord i Striden, ogsaa «Religionen» maatte bringe Tønder til den, idet det var af Vigtighed at komme til et Resultat, hvis Columbus skulde erklæres for Helgen, hvilket et stort Parti indenfor den katholske Verden arbejdede paa. *Kanonisationsspørgsmaalet* er godt og vel et halvt Aarhundrede gammelt og er især rejst af *Roselly de Lorgues* i en Mængde tendentiøse og kritikløse Skrifter[83], som aldeles ikke have nogen historisk Betydning, men desto mere psykologisk Interesse. Hans Hovedværk (Christophe Colomb, Paris 1856, 2 vol.), som er optrykt flere Gange og oversat paa mange Sprog, udkom med Pave Pius IX's Billigelse, der siger, at Columbus vilde opdage en ny Verden, «ikke for at føje flere Lande til Spaniens Krone, men for at forene nye Folkeslag med Kristi Rige.» Man er nu saa temmelig enig om, at det var ikke de Grunde, der drev Columbus til at gøre sin store Opdagelse. Med Geniets Magt greb han Planen og holdt fast ved den trods alt, og da han ikke kunde vinde den portugisiske Konge for sig med sine videnskabelige og praktiske Grunde, kom han til Spanien, hvor den Gang Kampen for Troen stod i første Række, og skulde han slaa igennem her, maatte det være for Troens Sag, han drog ud. Columbus fremstilles i Roselly de Lorgues' og lignende Bøger — jeg har S. 8 nævnt et Par Eksempler — som en Troens Ridder og Evangeliets Helt, hvis Liv er præget af en overnaturlig Dyd og Renhed; ja ikke engang Miraklet mangler i Helgenbilledet[84]. Der tales om en protestantisk Sammensværgelse

mod hans Hæder, i hvilken Forfattere som Humboldt og Washington Irving ere Hovedmændene. Ja selv katholske Forfattere som Spotorno og Navarrete gaa ikke Ram forbi, fordi de forfægte den eneste rigtige Mening, at Fernando var født udenfor Ægteskab, noget, der blev betragtet som den væsentligste Hindring for Kanonisationen. Heller ikke disse religiøse Forfattere have skyet det «videnskabelige Bedrageri».

Striden er nu sagtnet, netop vel fordi det ikke blev til noget med Kanonisationen, og man har i Festdagene hørt mærkeligt lidt fra Habana og Santo Domingo. Interessen er dog maaske stor nok til, at der kan blive Plads for en Redegørelse for Striden, tilmed da den ligesom Spørgsmaalet om «Historie» har bragt mange værdifulde Bidrag til Columbus' Liv.

I

Det er nødvendigt at begynde med Begyndelsen — Columbus' Død.

Efter at han nedslaaet og syg, især plaget af Gigt, var vendt tilbage fra sin fjerde Rejse i November 1504, opholdt han sig i nogen Tid i Sevilla og fulgte derefter Hoffet, vist mest i Bærestol eller paa Mulæsel, fra den ene By til den anden for at kræve sin Ret af Kronen. I Eftersommeren 1505 finde vi ham saaledes i Segovia, senere er han i Salamanca og sidst i *Valladolid*, hvor han den 19de Maj 1506 i Overværelse af en Notar, en Gejstlig, sine syv trofaste Tjenere og sandsynligvis sine to Sønner, Diego og

Fernando, underskrev sit Testamente, hvorpaa han døde to Dage efter.*

Han blev foreløbig bisat i *Valladolid*, men det er omtrent ogsaa det hele, man kan sige med Bestemthed. Thi hverken om hans Død eller Begravelse tales der hos Tidens Krønikeskrivere, hele Begivenheden synes at være gaaet ganske ubemærket af; ikke en Gang Byens Dagblad, «Cronicon de Valladolid», der ellers omtaler de ringeste Tildragelser, har et Ord tilovers. Naturligvis har den Ugunst, han den Gang stod i ved Hoffet, sin store Skyld i denne Tavshed; men først, naar man erindrer, at Kongen med hele sin Hofstat i de Dage havde forladt Valladolid og var draget mod Nord til Villafranca de Valcaçar for at tage mod Philip af Østerrig og Johanne (et Par, som for øvrigt Columbus havde sat sin sidste Lid til for at blive hjulpen til sin Ret), der skulde komme for første Gang til Spanien, bliver den nogenlunde forklarlig; havde Hoffet været i Byen ved Columbus' Død, maatte der dog vist være taget noget Hensyn. Fra Befolkningens Side var der ingen Deltagelse at vente; thi man maa erindre, at Columbus' Navn egentlig kun een Gang var fejret af den store Mængde, nemlig da han vendte hjem fra den første Rejse i 1493. Navarrete fortæller vel efter nogle Oplysninger, der ere givne ham af en Embedsmand ved Sevillas Domkirkes Arkiv[86], at Liget bisattes i

* Man strides, om han døde den 20de eller den 21de Maj, men den sidste er vist den rigtige. Thi vel sige baade «Historie» (Bl. 246,2) og Las Casas den 20de; men der tilføjes «Kristi Himmelfartsdag», og da denne i Aaret 1506 var den 21de, maa en af Angivelserne være forkert; og det er da naturligt, at Datoen er den forkerte, da man lettere husker Helligdagen[85].

Klosteret San Francisco, efter at Begravelsesceremonierne vare foregaaede i Kirken Santa Maria de la Antigua; men hvorpaa disse Oplysninger støtte sig, har man ikke kunnet komme efter. Maaske de kun have Traditionen at holde sig til; men den har ogsaa stor Sandsynlighed for sig, naar man husker Columbus' store Forkærlighed for Franciscanerordenen; han gik jo i Almindelighed endog klædt i Ordensbrødrenes Dragt, ja Sønnen Diego fortæller, at han døde i denne Dragt[87], og *Colmeiro*[88] siger, at det var almindeligt, at Lægfolk hørte til en eller anden Orden eller et Broderskab, som besørgede Medlemmernes Begravelse, og at Columbus tilhørte Tertiarierne af Franciscanerordenen og døde i Armene paa Medlemmer af denne Orden, som lod hans Ligbegængelse forrette. I Valladolid gives der aldeles intet, der kan lede paa Sporet, de fleste af Byens Klostre ere nu, Nonneklostrene undtagne, ødelagte eller byggede om til anden Brug[89]. I Magdalenegade har Byen ladet sætte paa et Hus: «Her døde Colón» og opkaldt Gaden efter ham — Huset findes afbildet hos Ruge, Das Zeitalter der Entdeckungen —, men ifølge Duro[90] har det nok ikke mere paa sig end saa meget andet af den Slags.

Det var kun kort Tid, Columbus' Kiste blev staaende i Valladolid. I de føsste Aar efter Faderens Død var Diego helt optagen af at gøre sine Rettigheder som hans Arving og Efterfølger gældende; men da han var bleven udnævnt til Guvernør over Hispaniola og i Begyndelsen af 1509 kom til *Sevilla* for at gøre Forberedelser til sin Rejse til den nye Verden, fik han ogsaa denne Sag bragt i Orden og lod Liget føre til Kartheuserklostret *Santa Maria de las Cuevas* (Grotteklostret) i Nærheden af Sevilla. At det skete 1509 og ikke 1513, som det angives af Navarrete, kan man

se af Diegos Testamente af Marts 1509, hvori der fortælles, at Overførelsen er sket lige før Testamentets Affattelse[91]. Det er naturligt, at dette Kloster blev foretrukket; Sevilla havde været Columbus' sædvanlige Opholdssted, og hans intime Ven og Fortrolige ligesom ogsaa Sønnen Diegos Raadgiver, Gaspar Corricio, var Munk her. Den daværende Prior Luxan havde 1507 ladet bygge et nyt Kapel midt paa Kirkens Side til højre for Indgangen, maaske netop paa Opfordring af Diego, og i dette Kapel, der først kaldtes Santa Ana og senere Santo Christo, var det, at Columbus kom til at hvile. Senere førtes ogsaa Ligene af Broderen Diego (død 1515), Sønnen Diego (død 1526) og Sønnesønnen Luis (død 1572) hertil. Der er nu intet Spor tilbage af hans Hvilested her; Klostret, der ligger skraas over for Sevilla paa den højre Bred af Guadalquivir og tæt ved Byens Forstad Triana, er nu lavet om til en Porcellænsfabrik[92], og af Kapellet staar kun de fire hvidkalkede Mure tilbage. Det Monument eller den Indskrift, der sandsynligvis har staaet over hans Grav, kender man intet til; de Gravskrifter, der omtales, saaledes en, der skal være forfattet og opstillet af den ovennævnte Prior Luxan, ere opdigtede[93]. Rygtet om, at han har hvilet i Sevillas Domkirke, kommer af en Forveksling med Sønnen Fernandos Grav, hvad jeg alt (S. 48) har gjort opmærksom paa.

I Klostret las Cuevas stod Columbus' Lig i omtrent tredive Aar. Da overførtes det til *Santo Domingo*. Man har paastaaet, at dette skete efter et af Columbus selv ytret Ønske; men det er dog ikke saa ganske sikkert. Hans Svigerdatter, Maria de Toledo, som jeg flere Gange har haft Lejlighed til at nævne i denne lille Bog, siger vel i den Ansøgning, som hun, vistnok i Aaret 1536,

rettede til Karl V om Tilladelse til at overføre Liget, at det var overensstemmende med Admiralens sidste Vilje, og i det Dekret af 2den Juni 1537[94], hvori Kejseren giver Tilladelsen, staar ligeledes, at det sker «cumpliendo la voluntad del almirante D. Cristoval Colón.» Men Maria de Toledo har maaske kun benyttet disse Ord for desto snarere at opnaa, hvad hun ønskede. Rigtignok havde Columbus i sit første Testamente af 1498 befalet, at der ovre paa Hispaniola skulde bygges en Kirke under Navnet Santa Maria de la Concepcion, hvori der skulde læses Messer for hans Sjæls Frelse, og i sit andet Testamente, som han underskrev i Valladolid to Dage før sin Død, gentager han denne Bestemmelse[95]. Men hverken i disse Dokumenter eller andetsteds har han ytret noget om, hvor han vilde begraves. Da Columbus døde, stod desuden Hispaniola under hans svorne Fjende *Nicolas de Ovando;* Bygningen af Domkirken paabegyndtes først 1514[96], og 1506 var der kun Kapellet i Franciscanerklostret derovre, der kunde bruges til Begravelser; men det var netop grundlagt af Ovando og stod under hans Patronat; i det hele taget vilde vist denne voldsomme Mand have modsat sig, at Columbus' Lig overførtes til Øen. Endvidere siger Diego i sit første Testamente af 1509, at han ikke har bestemt noget Sted for Faderens endelige Begravelse, men at han vilde lade bygge til Faderen og sig et Kapel i Sevillas Domkirke, noget, der jo tyder paa, at Columbus ikke har udtalt sig for Santo Domingo; og først i sit endelige Testamente, der er udfærdiget i Santo Domingo 1523, da han troede derovre at have fundet et blivende Opholdssted for sig og Familie, bestemmer han at bygge et Kloster Santa Clara i Byen, hvor hans Fader, Moder (Felipa Moñiz), Onkel Bartolomeo, han selv og hans

Efterkommere skulde begraves[97]. Dette Kloster blev imidlertid aldrig bygget, og hans Enke har da valgt Domkirken.

Hvornaar Overførelsen af Liget er sket, ved man ikke; Aaret 1536, en Angivelse, der stammer fra Klostret las Cuevas' Annaler, er i alle Tilfælde urigtigt; thi i Karl V's Dekret af 1537 siges, at Liget den Gang endnu fandtes i las Cuevas. Det kan godt være, at Maria de Toledo straks har benyttet sig af Tilladelsen og ført Columbus' og Diegos' Kister over til Øen; men det varede i alt Fald nogle Aar, inden Bisættelsen i Domkirken fandt Sted. Thi Kejserens Bestemmelse, at Koret skulde overlades til Luis Colón, Diegos og Maria de Toledos Søn, til Begravelse for hans Familie, mødte stærk Modstand hos Kirkens Gejstlighed; navnlig gjorde den gældende, at Koret var altfor lille, og at man maatte vente, til Luis Colón havde ladet det bygge om, som han havde lovet. Denne nægtede imidlertid, at han havde givet et saadant Løfte, og appellerede til Kejseren, som ved et nyt Dekret af 22de August 1539 atter paalagde Gejstligheden at udlevere Koret til Colón; men ogsaa denne Gang sade de egenraadige Herrer Bestemmelsen overhørig, og Ordren maatte fornyes den 5te November 1540[98]. Det er saaledes i ethvert Tilfælde først efter denne Datum, at Columbus er bleven bisat i Domkirken, og Maria de Toledos Testamente af 1548 kan endog tyde paa, at det først skete dette Aar[99]. Den første Gang Columbus nævnes som bisat i Domkirken, er i et Skrift fra 1549 af Santo Domingos første Ærkebiskop, *Alfonso de Fuentemayor;* Øen blev Ærkebispesæde 1547. Midlertidig have Kisterne vist været hensatte i Franciscanerklostrets Hvælvinger i Santo Domingo, hvor Columbus' Broder Bartolomeo var begravet. I Domkirken kom foruden Columbus selv og hans Søn Diego

5

ogsaa Maria de Toledo og langt senere hans Sønnesøn Luis til at hvile; den sidste blev som omtalt først bisat i las Cuevas og maaske ikke overført til Santo Domingo før i Begyndelsen af det 17de Aarhundrede. Om Bartolomeos Lig nogen Sinde er blevet flyttet fra Franciscanerklostret til Domkirken, ved man ikke. Derimod blev Columbus' Hustru Felipa Moñiz aldrig ført derover; hun blev ved at hvile i det Kloster i Lissabon, hvor hun straks ved sin Død var bleven begravet.

II

Saa langt kan man med Bestemthed følge Columbus' Lig. Men om det nu findes i Habana eller Santo Domingo, om Udgravningen 1795 eller den 1877 er den rigtige, det er derom, Striden drejer sig.

Lad os først se, hvad der foregik de to Aar.

Ved Baselerfreden 1795 afstod Spanien alle sine Besiddelser paa Hispaniola til Frankrig. For at ordne denne Sag afsendtes til Øen en spansk Troppeafdeling under Anførsel af Generallieutenant i Flaaden Don *Gabriel de Aristizabal*. Da «han havde erfaret, at Columbus hvilede i Domkirken», og da han fandt det overensstemmende med Spaniens Ære at faa ham flyttet til et Land, der var i spansk Eje, henvendte han sig til Øens Guvernør, Ærkebisp *Fernando Portillo y Torres*, og andre Autoriteter med Anmodning om, at de vilde staa ham bi i dette Foretagende, at føre Liget over til *Habana*. Da rette vedkommende billigede Planen, og da Guvernøren tillige vidste, at den stemmede overens med den dalevende Hertug af Veraguas, Columbus' Descendents Ønske, og

at denne havde lovet at afholde alle Udgifterne, samledes Kirkens Dignitarier og Byens Notabiliteter i Domkirken den 20de December. «Man aabnede en Hvælving i Koret til højre for Altret, mellem Hovedmuren og Altertrinene; den var omtrent en Vara (ca. 3 Fod) i Firkant og indeholdt nogle Blyplader, der syntes at være Dele af en Kasse, og nogle Stykker af Skinneben og andre Dele af en Afdød; alt dette samledes tillige med en Del Støv, der antoges at være Levninger af Liget, og lagdes i en forgyldt Blykasse.» Den næste Dag holdtes der en højtidelig Messe i Kirken, hvorpaa Kassen under stor Højtidelighed og Klokkeringning i Procession førtes ned til Havnen om Bord i et lille Fartøj, der bragte den ud til Skibet San Lorenzo, som sejlede til Habana, hvor Ankomsten skete den 15de Januar 1796. Under almindelig Deltagelse fra Befolkningens Side, militær Honnør, højtidelig Messe og andre Begravelsesceremonier blev Kassen bisat i Habanas Domkirke til højre for Altret[100].

Der ser man nu mellem to Søjler en vidtløftig latinsk Gravskrift[101], et Basrelief af Columbus i Krigerrustning med store Moustacher, en mægtig Pibekrave, Kæde og andre Anakronismer — det skal være fremstillet efter et Maleri, som Hertugen af Veragua sendte til Habana —, samt en hvid Marmorplade med Indskriften:

O Restos é imajen del grande Colón!
Mil siglos durad guardados en la urna
Y en remembranza de nuestra nacion!*

* «Den store Colóns Levninger og Billede! Lad dem blive bevarede til evige Tider i Urnen og i vort Folks Erindring!»

Offentlig var der aldrig blevet rejst den mindste Tvivl om, at det, der skete 1795, var i sin Orden, skønt det rigtignok heller aldrig havde været Genstand for nogen som helst Kritik, da *Roque Cocchia*, (der allerede tidligere havde beskæftiget sig noget med Columbus' Historie), den Gang Biskop i Orope og pavelig Legat ved Republikkerne Santo Domingo og Haïti, senere Nuntius i Brasilien, gjorde sin store Opdagelse 1877[102]. Vel vidste Cocchia, som han selv fortæller, lige fra 1874, da han kom til Øen, at der i *Santo Domingo* gik Rygter om, at den store Mands jordiske Levninger endnu hvilede i Domkirken trods alt, hvad der var sket 1795, men han lagde dog ikke videre Vægt paa disse Rygter. Ogsaa *Tejera* omtaler udførligt denne Tradition og mener, at den har været til lige fra 1795; ja, han siger endog, at Flertallet af Santo Domingos Befolkning troede paa den. *Roselly de Lorgues*[103] omtaler den ogsaa og siger selv at have hørt den af en Ærkebisp fra Santo Domingo, der var til Stede ved Pius IX's Jubilæum. Det var først, da der ved Cocchias Medvirkning var blevet besluttet en Reparation og Udvidelse af Kirkens Kor, noget, der for øvrigt allerede tidligere havde været paa Tale, og der under disse Arbejder i Foraaret 1877 var blevet fundet i en lille Hvælving *til venstre* for Altret en Blykasse med følgende Inskription paa Laaget: *El Almirante Don Luis Colon Duque de Veraguas, Marques de* . . . (ɔ: Jamaica), at han begyndte at fæste Lid til Traditionen og besluttede at lade den Del af Koret, der laa *til højre* for Altret, nøjagtig undersøge.

Disse Undersøgelser begyndte i September. Den 9de fandtes lige til højre for Altret og indenfor det gamle Kors Linje en Hvælving, der imidlertid var aldeles *tom*, og Cocchia mener, at

det er den, Spanierne have aabnet 1795, og at den har indeholdt Resterne af Columbus' Søn *Diego*. Den næste Dags Morgen, den 10de September, fandt man da mellem denne tomme Hvælving og Kirkens Hovedmur, stødende lige op til denne, en anden noget større Hvælving, kun skilt fra den første ved en meget tynd Væg. Cocchia, der straks blev tilkaldt, saa gennem Hvælvingens Aabning en med en tyk Skorpe af Støv og Jord bedækket Kasse, og ved at stikke Armen ind og rive noget af Jorden bort paa Laaget, saa han Bogstaverne *Per Ate.* Han lod straks Kirken lukke, og efter at Republikkens Præsident, Ministrene, de fremmede Gesandter og andre Øvrighedspersoner vare samlede, aabnedes Kirken atter senere paa Dagen, og Kassen toges frem. Paa Laaget stod: *D. de la A. P. er A. te* (efter Cocchias Udlægning: «Descubridor de la America Primer Almirante», «Opdageren af Amerika, den første Admiral»), og paa de tre Sider af Kassen, et Bogstav paa hver Side, *C. C. A.* (Cristoval Colon Almirante»). Ved at aabne Kassen fandtes der yderligere paa den indre Side af Laaget Indskriften:

*Ill.tre y Es.do Varon**
Don Cristoval Colon.

I Kassen laa der mellem Støv og hensmuldrede Dele adskillige Stykker Ben, der senere nøjagtig undersøgtes og klassificeredes af Læger, samt en lille Blykugle og to Jærnskruer.

Santo Domingos Regering og de øvrige tilstedeværende Autoriteter konstaterede, at man her havde fundet Columbus' «sande

* «Ilustre y Esclarecido Varon», ɔ: den berømte og herlige Helt, Ord, der ofte brugtes i Forbindelse med Columbus' Navn.

Levninger». Den glædelige Begivenhed forkyndtes Byen ved Klokkeringning og Kanonsalut, og under Folkets almindelige Deltagelse førtes Kassen i højtidelig Procession til Kirken Regina Angelorum for midlertidig at hensættes der, indtil Domkirkens Restauration var fuldendt. Ved et Hyrdebrev af 14de September underrettede Biskoppen den katholske Verden og alle Regeringer om Tildragelsen; tillige anordnedes der i Santo Domingo et aarligt Te Deum den 10de September.

Ved en ny Undersøgelse den 2den Januar 1878, ved hvilken der var tilkaldt flere Afsendinge fra andre Stater, navnlig en fra Spanien, hvilken sidste rigtignok forlod Santo Domingo, kort før Undersøgelsen skulde finde Sted, fandtes paa Bunden af Kassen en lille Sølvplade, der var forbleven ubemærket tidligere. Paa den ene Side af Pladen stod: *U.^{a} P.^{te} de los R.^{tos} del P.^{mer} Al.^{te} D. Cristoval Colon Des.* («Una [eller: ultima] Parte de los Restos del Primer Almirante D. C. C. Descubridor», ɔ: «En [eller: den sidste] Del af Opdageren, den første Admiral Don C. C.'s Rester], paa den anden: *U* (Urna di) *Cristoval Colon.* De to tidligere fundne Jærnskruer saas at passe til to Huller i Sølvpladen.

Toaarsdagen efter Fundet, 1879, overførtes Blykassen, der var bleven indsat i et Glasskrin, under stor Højtidelighed til Domkirken, hvis Restauration da var fuldendt, og bisattes i et Kapel til venstre i Skibet.

III

Hvilket af disse to Fund har nu Sandsynligheden for sig — det vil sige, naar man ser ganske nøgternt paa Sagen og lader alle

Bagtanker om «videnskabeligt Bedrageri», «pia fraus» osv. udenfor?

Ved Udgravningen 1795 fandtes der ikke noget Monument, nogen Ligsten, Indskrift eller lignende, der kunde vejlede; alt saadant var forsvundet, hvis der i det hele taget har været noget. Ingen af de sparsomme Kilder omtaler, at der har været noget af den Slags, der angav Columbus Grav, lige saa lidt som de betegne det bestemte Sted; det eneste, man vidste, var, at den skulde være i Koret til højre for Alteret. Ved det kejserlige Dekret af 1537 tillodes det Luis Colón at opstille Monumenter eller lignende i Koret, men om han nogen Sinde har gjort det, ved man ikke; maaske hans ublide Skæbne forhindrede ham deri, 1554 forlod han Øen og vendte ikke mere tilbage til den. Med Luis' Brodersøn Diego uddøde Columbus' Mandsstamme 1578, og der var ingen af de nærmest interesserede tilbage i Santo Domingo. Og er der alligevel af andre sat et Monument, have vel Krig, Jordskælv — i Tiden 1564—1791 nævnes elleve saadanne, hvoraf nogle (1564, 1684, 1691, 1751, 1770) vare meget betydelige —, Ombygninger af Kirken, de alt ødelæggende Termiter og Befolkningens Ligegyldighed ladet det forsvinde længe før 1795. I Aaret 1586 indtog den bekendte *Francis Drake* Byen og ødelagde en stor Del af den[104]; om Kirken har lidt noget, kan dog ikke bestemt afgøres; i alt Fald fortælles der, at nogle Munke bleve hængte i den, og at Kirkens Arkiv blev ødelagt. Da Byen atter belejredes 1655 af *William Penn,* fortælles der i en officiel Beretning derovre fra, at «Begravelserne i Kirken bleve skjulte, for at ikke Kætterne skulde besudle og profanere dem, og navnlig handlede man saaledes af Hensyn til den gamle Admirals Grav»[105], Ord, som jo

for Resten tyde paa, at der i alle Tilfælde har været en Inskription eller noget lignende. Ved Jordskælvet, som ramte Byen i Maj 1673, og som var saa voldsomt, at efter Sigende næsten alle Husene styrtede sammen, ødelagdes ogsaa en Del af Domkirken; tre Aar efter skriver Ærkebiskop *Escalante*, at han i sine Bestræbelser for at udslette Sporene af denne Katastrofe har maattet indskrænke sig til at «rejse Taarnet, Koret og Højaltret; men Kapellerne og Begravelserne har han maattet lade være i en ynkelig Tilstand»[106]. I Aaret 1683 holdtes der en Synode for at tage Bestemmelse om Kirkens Restauration, og af de Udtalelser, der faldt her, fremgaar det, at der i det mindste den Gang ikke mere var noget Monument. Akkurat et Aarhundrede efter høre vi om en ny Ombygning af Koret, der altsaa i Tidens Løb har undergaaet flere Forandringer.

Men Spanierne beraabe sig paa *Traditionen* — og det vel at mærke en Tradition, der skulde være nedarvet gennem halvtredje Aarhundrede i et Land, der har undergaaet saa mange Ulykker, og mellem en skiftende og blandet Befolkning! Men man kan just ikke sige, at Spanierne ere i Overensstemmelse med det lidet, der kan kaldes en Tradition. Paa Udtalelserne, der faldt ved Synoden 1683, kan der intet bygges; de sige blot, at det var bekendt, at Columbus hvilede i en Blykiste paa den ene Side af Altret, medens hans Broder (sic!) Luis Colón hvilede paa den anden, uden at der nævnes paa hvilken af Siderne[107]. Det eneste Sted, hvor Traditionen bestemt formuleres, er i en Bog af Moreau de Saint-Méry, der udkom i Philadelphia 1796, og Udtalelsen skyldes *Peralta*, Guvernør over den spanske Del af Øen. Da man ombyggede Koret 1783, «fandt man en Stenkiste (caja de piedra) eller Hvæl-

ving, hvori der var en Urne eller Kasse af Bly*, der var en Smule beskadiget og indeholdt flere Menneskeben». Benene vare for en stor Del hensmuldrede, men man kunde dog skelne Benet af en Forarm. «Efter en stadig og uforandret Tradition antoges Hvælvingen at indeslutte Cristobal Colóns jordiske Levninger»[108]. Stemmer nu det, som Aristizabel fandt 1795, overens med dette? Hvor er Forarmen henne, og hvor er Blykassen? Med mindre man vil antage, at Kassen i de mellemliggende tolv eller tretten Aar, da der ingen Katastrofe eller Reparation var overgaaet Kirken, var falden fra hinanden.

Nej, man faar det Indtryk, at de spanske Autoriteter ere gaaede altfor hovedkulds til Værks i Aaret 1795; de have ikke undersøgt Koret tilstrækkeligt; navnlig have de ikke vidst, at der var to Hvælvinger ved Siden af hinanden, og der er intet Bevis for, at den Kasse, de fremdrog, har været den, der indesluttede Columbus' Ben. I Arkiverne i Santo Domingo er der intet nærmere at finde; de vare omtrent helt ødelagte forinden ved Ligegyldighed, Termiter og Ildebrande, og det resterende blev 1801 ført til Habana, hvor det vist er gaaet til Grunde ved Forsømmelse; og skulde der ogsaa findes noget i Habana, er man sagtens for Tiden helt afskaaren fra at hente Oplysninger derfra paa Grund af Uviljen mod Santo Domingo. Og de spanske Arkiver kunne sikkert heller ikke give yderligere Oplysninger. Hvis man i den Henseende havde ventet sig noget af den Beretning, som den spanske Rege-

* *Tejera* siger, at i den Tids Sprog betyder «caja de piedra» det samme som «boveda» (Hvælving), ligesom «urna» er ensbetydende med «caja». Det kan jeg ikke have nogen Mening om.

ring affordrede det kongelige historiske Akademi i Oktober 1877, men som lod vente paa sig over et Aar (*Colmeiro*: «Los Restos de Colón. Informe de la Real Academia de la Historia al Gobierno sobre el supuesto hallazgo de los verdaderos Restos de Colón», Madrid 1879), er man bleven skuffet. Den indeholder, saa vidt jeg kan se, aldeles ikke mere, end hvad man finder hos Navarrete, som har sin Kilde fra Uddrag af de officielle Rapporter i Santo Domingo og Habana[109].

Er der da mere Sandsynlighed for, at Fundet 1877 er det rette? Ja det synes mig. Ikke fordi det er synderligt mere i Overensstemmelse med den ovennævnte Tradition, eller fordi der er noget videre Hold i de historiske Beviser, som *Cocchia* og *Tejera* fremføre for det, men paa Grund af *Inskriptionerne,* — hvis da ikke det hele er et gement Bedrageri, en Antagelse, der af mange Grunde maa forekomme den uhildede Iagttager umulig. Det er rigtignok forbavsende, hvad Folk kunne tillade sig i deres Iver for at «fremme den gode Sag». Jeg tænker navnlig paa de Falsknerier, som de to Gejstlige *Casanova* og *Peretti* have foretaget for at bevise, at *Cabri* paa Corsica er Columbus' Fødeby, og som endog fik den franske Regering til at forløbe sig og 1882 tilsige sin Hjælp til Oprettelsen af en Columbusstatue derovre. Men disse Bedragerier ere saa grundigt afslørede af *Harrisse*[110], at der ingen Tvivl er om dem. Her har jeg imidlertid ikke set Beviser for Bedrageriet, men nok Beskyldninger. Endnu paa Amerikanistkongressen i Paris 1890 var der en heftig Diskussion om Æmnet; Indlederen (Enriquez y Carbajal) søgte, saa vidt jeg kan se — Beretningerne om Kongressens Forhandlinger ere endnu ikke (Aug. 1892) udkomne — at bevise, at Udgravningen 1795 ikke kunde

være den rette, og Modstanderne kunde ikke dokumentere det Bedrageri, der skulde ligge til Grund for, hvad der skete i Santo Domingo 1877.

Hvad de saglige Indvendinger angaar, har man fremført, at Blykassen ikke kan være den samme, der overførtes fra Klostret las Cuevas til Santo Domingo. Nej, naturligvis har det ikke været den samme (men det gælder jo for Resten ogsaa Levningerne af den Kasse, der fandtes 1795). Liget er blevet overført helt i en stor Kiste, og efter at Skelettet var faldet sammen og Kisten og Graven vare blevne ødelagte, er den lille Kasse bleven lavet ved en af de ovennævnte Lejligheder, maaske 1655 eller ved Synoden 1683, og paa samme Tid ere vel de smaa Hvælvinger byggede. Man har villet bevise, at Inskriptionerne ere uægte, da de anvendte Skrifttegn og Forkortelser ikke vare i Brug i det 16de Aarhundrede, men efter det ovenfor sagte maa de jo ogsaa antages at stamme fra det 17de Aarhundrede. *Belgrano*[111] fortæller, at ansete italienske Palæografer have erkendt, at Skriften er fra det 17de Aarhundrede, ja en af dem mener endog at kunne afgøre, at den er fra Aarhundredets sidste Halvdel. *Harrisses* Indvending[112], at Ordet «Amerika», som Bogstavet A paa Laaget skal betyde, ikke brugtes i det 16de Aarhundrede, i alle Tilfælde ikke af Spanierne, der vilde have skrevet «las Indias», falder saa ogsaa bort. I øvrigt kan der jo tænkes en anden Udlægning end Cocchias. *Brevoorts* Udtydning af *D. de la A.* som «Dignidad de la Almirantazgo»[113] forekommer mig rigtignok ikke at kunne passe. Endelig er det blevet paastaaet, at det er Benene af *Christobal Colón,* Columbus' Sønnesøn og Luis' Broder, man har fundet 1877. Men Cristobal døde 1571 eller i Begyndelsen af 1572, i alt

Fald før Luis, og havde ikke Admiraltitlen; den gik over til Cristobals Søn Diego, den sidste af Columbus' Mandsstamme. Inskriptionerne kunne slet ikke passe paa Cristobal, og man er ikke en Gang vis paa, at han er bleven jordet i Domkirken*.

Det er vist, at der i Santo Domingo har været Misstemning i Anledning af, hvad der skete 1795; især har man beraabt sig paa, at Columbus selv havde ytret Ønsket om at komme til at hvile derovre; og denne Misstemning er flere Gange kommen til Orde. At Columbus' Efterkommer, Hertugen af Veragua, i 1815 skal have ytret Tvivl om, at det var rigtigt, hvad der var sket i 1795, og ønsket, at Liget førtes tilbage til Santo Domingo, som Roselly de Lorgues fortæller[115], maa staa ved sit Værd; det skal, saa vidt jeg kan se, være den samme, som efter Navarretes Beretning var saa ivrig Deltager i Overførelsen til Cuba, nemlig Mariano de Larreategui, Hertug af Veragua; eller er det maaske Sønnen Pedro, der er født 1801 og altsaa var 14 Aar gammel 1815? Ved Aaret 1848 skal der have været Underhandlinger i Gang mellem den dominicanske og spanske Regering om at faa Liget bragt tilbage til Santo Domingo; i alt Fald var det samme Æmne stærkt paa Tale i Aviser og Bøger derovre i de Aar, der gik lige forud for Cocchias Opdagelse. Men paa Grund af dette at beskylde Cocchia for i Ledtog med den dominicanske Regering at have begaaet et aabenbart Bedrageri, hvad det historiske Akademi i

* *S. Ruge* skrev 1881, da disse Indvendinger vare blevne gjorte: «Angivelserne, at man i S. Domingo har fundet Columbus' sande Levninger, ere falske; det var Benene af Slægtninge, man fandt.» Senere, 1892, skriver han kun: «Det er et grovt Bedrageri»[114]. Disse to Ytringer ere for mig betegnende angaaende den Udvikling, Striden har haft.

Madrid gør omtrent i rene Ord, synes dog vel stærkt. Der insinueres, at det første Fund af Luis Colón skulde forberede det andet og vigtigere, og der tales om den Fordel, det vilde være for Santo Domingo at eje «Helgenen» Columbus' Relikvier; det vilde gøre Byen til et almindeligt Valfartssted, «Amerikas Jerusalem»; ja, til Slutning kaldes hele Historien for en «fraude piadoto»[116]. Alene den Tilstand, hvori Hvælvingen og Kassen fandtes, gør det klart, at har der fundet et Bedrageri Sted, er det ikke forøvet af de Personer, der medvirkede 1877, men er blevet forberedt for mange Aar siden. Og hvorfor skulde Bedragerne have gjort deres Sag vanskeligere ved at lægge denne Blykugle ned i Kassen, en Kugle, der har fremkaldt en hel Polemik? Af nogle Ord i *Cantús* Storia universale, at et Saar, Columbus tidligere havde faaet, brød op paa hans fjerde Rejse, har man nemlig villet udfinde, at han var bleven saaret af en Musket og var død med Kuglen i Legemet, og der er ført en lærd Strid, om den fundne Kugles Kaliber kunde passe til den, der brugtes i det 15de Aarhundrede. Men der ligger intet historisk til Grund for dette; Cantú har taget Historien fra Roselly de Lorgues, som her forveksler Columbus med den franske Admiral Guillaume de Caseneuve, kaldet Coulon eller Colombo [117]. Saa kunde Bedragerne da bedre have benyttet sig af de famøse Lænker! Det kan godt være, at Anerkendelsen af Fundet 1877 vilde have befordret Kanonisationspartiets Udsigter; men det er da heller ikke nok til at stemple det som et Bedrageri. Tejera siger, at der i det mindste ovre paa Santo Domingo ikke var særlig Stemning for Kanonisationen.

Der er faldet bitre Ord fra begge Sider. Fra Santo Domingo har der lydt stærke Beskyldninger mod Spanien for altid at have

vist sig utaknemmelig mod den store Velgører, og man har i høje Toner hoveret over Fundet. *Cocchia* skriver saaledes i sit Hyrdebrev: «Glæd dig, Santo Domingo! Den Mand, der opdagede dig og elskede dig over alt, har ikke forladt dit Skød; han har været der og vil altid blive der. Glæd dig ogsaa, Italien! En af dine største Sønner er ligesom staaet op igen!» [118] Men den spanske Regering har ikke noget at lade Modstanderne høre. Straks, da Efterretningen kom til Spanien, dementerede Bladene den, og i December 1877 sendte Regeringen et Cirkulære til de fremmede Gesandter, hvori den paa samme Tid, som den fortalte, at den havde afæsket det historiske Akademi dets Mening, i meget stærke Udtryk erklærede Fundet for uægte og saaledes foregreb Akademiets Dom. Den spanske Konsul i Santo Domingo, *Echeverri*, der havde været til Stede i Domkirken den 10de September, og som da havde udtalt sig for Fundet, blev afskediget[119]. Den første Mand, der af den spanske Regering sendtes derover, afgav vel efter Cocchias Sigende en Beretning, men den er aldrig bleven offentliggjort, og den anden, *Prieto*, der sendtes derover fra Cuba, forlod Santo Domingo uden at ville deltage i Undersøgelsen den 2den Januar 1878, men udgav ikke desto mindre et lille Skrift («Informe que sobre los Restos de Colón presenta al Excimo Sr. Gobernador General D. Joaquin Jovellar y Soles, despues de su viage a Santo Domingo Don A. Lopez Prieto. Habana 1878»), hvori han erklærede Fundet for urigtigt. Det Forslag, som Cocchia straks fremkom med, at nedsætte en fælles videnskabelig Undersøgelseskommission fra de to Lande, har den spanske Regering aldrig villet gaa ind paa. Indholdet af og Tonen i Madrider-

Akademiets Erklæring, der kom over et Aar efter, have vi tidligere omtalt.

Den officielle Polemik mellem de to Lande er standset i de sidste Aar. Fra Spaniens Side er der, saa vidt jeg ved, ikke foretaget noget senere. Derimod vedtog den dominicanske Nationalforsamling i November 1880 at rejse et Monument, bestemt til at indeslutte Columbus' jordiske Levninger, «da det nu er tilstrækkeligt godtgjort, at de Ben, der fandtes den 10de September 1877, tilhøre den store Genoveser;» tillige indbødes alle amerikanske Regeringer til at deltage i Indsamlingen; og den 10de September 1885 samledes der paa Regeringens Initiativ en international historisk Kongres i Santo Domingo for at faa Striden endelig afgjort; men om Resultatet har jeg intet hørt[120].

Man har taget ivrigt Del i Striden i Italien og Amerika, navnlig de tidligere spanske Besiddelser, og den offentlige Mening har delt sig; maaske er den dog udenfor Spanien og Cuba overvejende paa Santo Domingos Side. Men det er jo et kildent Spørgsmaal at udtale sig om, det rører ved denne Ravnekrogspatriotisme (amour-propre de clocher), der er de historiske Studiers Farsot, som Harrisse kalder det*, og Autoriteterne og de lærde Selskaber have, saa vidt jeg kan se, ogsaa for det meste holdt sig tilbage; dog er der nogle, der have taget Parti, og blandt disse maa nævnes Genovas historiske Selskab og Magistrat[121]. Det lyder snurrigt,

* Harrisse fortæller, at en Madridforfatter udtrykker sig omtrent paa følgende Maade: «Betragtninger, der veje mere end Kendsgerningernes Logik, paalægge mig en patriotisk Tavshed og Pligt til ikke at offentliggøre en vis Del af mit Arbejde..»

naar man hører, at *Genovas* Municipalraad gennem den italienske Konsul i Santo Domingo, *Luigi Cambiaso*, en Mand, der havde taget ivrigt Del i Begivenhederne derovre, i Sommeren 1878 modtog «en lille Del af Columbus' Aske» i et Krystalskrin[122]. Af Harrisse[123] ser man, at *Pavias* Universitet, der almindeligt, men ganske sikkert med Urette, angives som det Sted, hvor Columbus har studeret, har modtaget en lignende Gave fra Domkirken i Santo Domingo, «en apokryf Finger», som Forfatteren kalder den.*

Hvad enten nu *Udgravningen 1877 forholder sig rigtig eller kun er et grovt Bedrageri* — hvad jeg synes der mangler Beviser for, i alt Fald fortier man dem —, saa forekommer det mig, at *eet Resultat* har Striden bragt, og det er, at hvad der foregik 1795, ikke i mindste Maade er til at stole paa; nogle militære og civile Myndigheder have her i deres Ukyndighed og Hastværk begaaet en Fejltagelse, som Spanierne nu ikke ville indrømme. *Der er al Sandsynlighed for, at Columbus' jordiske Levninger findes i Santo Domingo, hvad enten de nu indesluttes i den lille Blykasse i Domkirken,* eller de, som Harrisse mener, *ligge begravede under Kirkens Kor,* blandede med hans Efterkommeres og andres Ben og saaledes ere gaaede tabte for bestandigt.[124]

Og er saa Columbus endelig kommen til Hvile? I det mindste for nogle Aar siden saa det ud, som om *Genova* tænkte paa at faa

* Som et Kuriosum anfører jeg, at Colmeiro fortæller, at den danske Regering var blandt de yderst faa, som tilkendegav sin Tilslutning efter at være bleven officielt underrettet om Opdagelsen 1877; men Cocchia nægter bestemt at have hørt noget fra Danmark.

hans jordiske Levninger overførte til denne hans formentlige Fødeby. Der taltes i Genova om det før 1877, og langt ivrigere er det blevet diskuteret efter. Men Tejera, som omtaler disse Planer, siger rigtignok, at Santo Domingo aldrig vil give Afkald paa, hvad det nu er overbevist om at eje. Det skulde da være, hvis Hertugen af Veragua, Columbus' Descendent, vilde indvilge, — men det vil han ikke, alene af den Grund, at han som Spanier holder paa Habana.[125]

HENVISNINGER OG NOTER

1. Det er *Peragallo,* Cr. Colombo e la sua famiglia, revista generale degli errori del Sig. E. Harrisse, studii historico-critici, Lisboa 1888, der endelig har oplyst dette Forhold.

2. Notizias para la vida de Hernando Colón par D. Eustaquio Fern. de *Navarrete,* i Coleccion de Documentos ineditos para la Hist. de España, XVI, p. 354 og 462. *Zuñiga* (Anales eclesiasticos y seculares de la ciudad de Sevilla. Madrid 1677, p. 496) sætter helt fejlagtig hans Fødsel til 27de Aug. 1487.

3. *Oviedo,* Historia general y natural de las Indias, der udkom i Sevilla 1535; se den af det historiske Akademi foranstaltede nye Udgave, I, p. 71, Madrid 1851. *Las Casas,* Historia de las Indias, i Col. de Docum. ined. p. la hist. de España, LXIV, p. 194.

4. Anført hos *F. Duro,* Nebulosa de Colón, Madrid 1890, Note 113, p. 268.

5. *Navarrete,* Coleccion de los viages y descubrimientos que hicieron por mar los Españoles, Madrid 1825, II, p. 315.

6. *Harrisse*, Chr. Colomb., sa vie etc., Paris 1885, II, p. 356. Kong Johans Brev findes i *Navarrete,* Coleccion etc., II, p. 5, og er senere atter gengivet i Coleccion de Documentos etc. de America et Oceania XIX, (Madrid 1873), p. 459, dog med nogle Afvigelser.

7. Sitzungsber. d. k. Akad. d. Wissenschaften, Wien 1886, CXII, p. 684.

8. Christoph Columbus, Dresden 1892, p. 60.

9. *Gelcich* (Columbus-Studien, i Zeitschr. d. Gesellsch. für Erdkunde, Berlin 1887, p. 381), siger, at Columbus aldrig benævnede hende andet end Fernandos Moder. Det tyder paa, at han har sagt det andre Steder end i Testamentet; men det er vist urigtigt.

10. *Navarrete,* Coleccion etc., I, p. 152.

11. Historia general de los hechos de los Castellanos en las Islas y tierra firme del mar Oceano, Madrid 1601—15, Decade I, lib. I, cap. VII.

12. Anales ecles., p. 496.

13. *Navarrete,* II, p. 222, 223.

14. Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 352.

15. *F. Duro,* Nebulosa de Colón, Madrid 1890, Note 12, p. 251.

16. Se Klausulerne i de to *Testamenter* hos Harrisse, Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 461 og 495. Diego kalder hende «Beatriz Enriquez, som var bosiddende i Cordoba», uden engang at sætte «Doña» foran hendes Navn.

17. Col. de doc. p. la hist. de España, LXXIII, p. 221.

18. Fernandos Udnævnelse til Page af 18de Febr. 1498 findes hos *Navarrete,* II, p. 220. At han allerede 1492 sammen med Broderen var bleven Page hos Don Juan, som *Oviedo* og *Las Casas* fortælle (Col. de Docum., LXIII, p. 79), er vist ikke rigtigt; han var den Gang kun 4 Aar, medens Prinsen var 14. Derfor kan Fernando godt have været ved Hoffet før 1498 (se Col. de Docum., XVI, p. 296).

19. *Navarrete,* I, p. 277.

20. *Navarrete,* I, p. 298.

21. Bibliotheca Americana Vetustissima, Additions, Paris 1872, p. 56.

22. Col. de Docum. ined. de Indias XXX[illegible], p. [illegible].

23. Col. de Docum. para la hist. de España [illegible], p. [illegible].

24. Col. de Docum. p. la hist. de España XVI, p. [illegible].

25. Det er *Harrisse*, der har fremdraget denne Antegnelse; se hans Chr. Colomb, sa vie etc. II p. [illegible] f., og Excerpta Colombiniana. Paris [illegible], p. 7 ff.

26. An. eclesiasticos. p. [illegible].

27. *Testamentet* af 2die Juli [illegible] findes i Col. de Docum. p. la hist. de España XVI, p. [illegible].

28. Gravskriften findes i *Zuñiga*, An. eclesiasticos, p. [illegible]. Col. de Docum. p. la hist. de España XVI, p. [illegible]. *Harrisse*, Exc. Colombiniana p. 24. *Major*, Select letters of Columbus, p. LXXX[illegible], og i *Duro*, Nebulosa de Colón, Noter [illegible], p. [illegible], hvor Gravstenen er mest udførligt beskreven.

29. I *Argote de la Molinas* Arbejdsværelse [illegible] hans «Aparato a la hist. de Sevilla», Manuskr., anført hos Harrisse, Exc. Colomb., p. [illegible].

30. Se Garibays Ord, i *Duro*, Nebulosa de Colón, p. [illegible].

31. Se i Col. de Docum. p. la hist. de Esp. XVI, p. [illegible]: Carta de Sevilla etc. «Hans Død var som en Apostels.»

32. *Charlevoix*, Hist. de l'Ile Espagnole. Paris 1730, I, p. [illegible]; gentaget hos *Humboldt*, Examen critique, etc., II, p. 106.

33. I Oprettelsen af Fideikommiset er den ansat til 2, i det endelige Testamente af 19de Maj 1506 til 1½ Million. Se *Navarrete*, Col. de los viages, II, p. 230 og 313.

34. Efter et Manuskr. i det Indiske Arkiv, citeret hos *Duro*, Colón y su historia póstuma, Madrid 1885, p. 290.

35. Se *Büdinger*, Zur Columbus-Literatur, i Mitt. der k. k. geogr. Gesellsch. in Wien, 1889, der anfører det efter *Peragallo*, Cr. Colombo e la sua famiglia, Lisboa 1888.

36. Declaraciones del testam. de D. Hern. Colón, i Col. de Docum. p. la hist. de Esp., XVI, p. 460.

37. De følgende Enkeltheder om Bygningen og Anlæget ere tagne dels fra Col. de Doc. p. la hist. de Esp., XVI, dels fra Exc. Colomb.

38. *Harrisse,* Chr. Colomb., sa vie etc., I, p. 36.

39. Det findes i Col. de Docum. p. la hist. de Esp., XVI, p. 475, og Exc. Colomb., p. 284. Det er ikke dateret; men da det omtaler Gaven af de 500 Pesos, som han fik 1537, kan det tidligst være fra dette Aar.

40. Col. de Docum. p. la hist. de Esp., XVI, p. 340.

41. «Fern. Colóns Bibliothek er under Laas og Lukke, og skønt det er oprettet til Studie og Arbejde, tjener det absolut ikke til den mindste Nytte for nogen.» Efter *Argote de la Molina,* anf. i Exc. Colomb., p. 39.

42. Se Col. de Docum. p. la hist. de Esp., XVI, p. 342 fl.

43. *Harrisse* gjorde Begyndelsen til disse Afsløringer i en Artikel i *Revue critique, 1885,* og fortsatte dem i *Grandeur et décadence de la Colombine,* Paris 1885, *La Colombine et Clement Marot,* Paris 1886, og *Excerpta Colombiniana,* Paris 1887.

44. Begge Afhandlinger findes i Col. de Docum. p. la hist. de Esp., XVI, p. 365 og 376.

45. Slutningslinjerne af Verset lyde omtrent saaledes: «Se til hvad det har tjent mig, at jeg har besunget den roligtflydende Bætis' yndige Bredder; hvad har jeg vundet ved, at mit poetiske Geni har foragtet Rigdommene, for at jeg bedre kunde aabenbare Eder den castaliske Kildes Magt!» Prøver paa hans Digtekunst findes hos *Hurrisse,* Don Fernando Colón, historiador de su padre. Ensayo critico. Sevilla 1871 (ogsaa paa Fransk 1872). Men vore Bibliotheker have ikke disse Bøger, og de, ligesom adskillige andre Værker, der vedrøre Columbusæmnerne, ere saa sjældne og kostbare, at jeg har maattet opgive at faa dem at se.

46. Se Examen critique, III, p. 56.

47. Se *E. Gelcich*, Beiträge zur Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen, i Zeitschr. d. Gesellsch. für Erdkunde, Berlin, XX, p. 305. Baade denne Afhandling og *Gelcichs* Columbus-Studien i samme Tidsskrift, XXII, ere benyttede i det følgende.

48. *Harrisse*, Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 363.

49. Om disse Arbejder fortæller Fernando selv i Fortalen til et af sine Skrifter fra 1524. Se Col. de Docum. p. la hist. de Esp., XVI, p. 383. Der findes i Fernandos Efterladenskaber en «Cosmografia de España» i eet Bind, det vil sige kun Navnefortegnelsen til Værket, der skulde udgøre mange Bind; det er vel det, der her er Tale om. Se Exc. Colomb., p. 260.

50. De tre første findes hos *Navarrete*, Col. de los viages etc., IV, p. 333, 342 og 343, den fjerde i Col. de Docum. p. la hist. de Esp., XVI, p. 382.

51. Zeitschr. d. Gesellsch. für Erdk., XX, p. 306.

52. *Barcia* siger (se Col. de Docum., XVI, p. 330), at den findes i Simancas' Bibliothek; men *Harrisse* (Exc. Colomb., p. 17) har ikke kunnet finde den.

53. Se Col. de Docum., XVI, p. 328.

54. Se *Gelcich*, Zeitschr. d. Ges. für Erdk., XXII, p. 379. Weimarkortet er reproduceret bl. a. St. i Mitteilungen aus dem Gebiete des Seewesens, Berlin 1877.

55. Se Col. de Docum., XVI, p. 329.

56. Se Col. de Docum., Noten p. 357: Sobre el Colegio Imperial que intentó establecear D. Hern. Col., y fondacion del Colegio di San Telmo. Ogsaa *Zuñiga*, p. 421, og *Navarrete*, Biblioteca Maritima Española, I, p. 627.

57. Den italienske Titel lyder: Historie del S. D. Fernando Colombo nelle quali s'ha particolare & vera relatione della vita & de fatti dell'Ammiraglio D. Cristoforo Colombo, suo padre, et dello scoprimento ch'egli fece dell'Indie occidentali, dette Mondo Nuovo, horo possedute dal Serenissimo Ré di Spagna. Nuovamente di lingua Spagnuola tradotte nell'Italiana dal S. Alfonso Ulloa. In Venetia MDLXXI.» Paa Spansk er den oversat i *Barcia,* Historiadores primitivos de las Indias orientales, Madrid 1749, I; paa Fransk af *Cotolendy,* Paris 1681, og af *E. Müller,* Paris 1879 (men forkortet og unøjagtig); paa Engelsk bl. a. i *Churchill,* Collection of Voyages, II, og *Kerr,* Voyages, I.

58. Col. de los viages etc., III. p. 609.

59. Geschichte des Zeitalters der Entdeckungen, Stuttgart & Augsburg 1858, p. 109 og 168.

60. Examen critique, I, p. 13, II, p. 106, III, p. 354, 358, 363, 368 og fl. Steder.

61. Citaterne findes i Chr. Colomb., sa vie etc., I, p. 108.

62. «Historia de las Indias. Publicada ahora por vez primera conforme á los originales del autor. I Col. de Docum. p. la hist. de Esp., LXII—LXVI.

63. Col. de Docum., LXX, 1879.

64. Se Congreso internacional de Americanistas, Madrid 1882, I, p. 113 og 115.

65. Col. de Docum., LXII, p. 46 og 55, LXIV, p. 122 og 153.

66. Se *Harrisse,* Chr. Colomb., sa vie etc., I, p. 114.

67. Col. de Docum., LXIII, p. 98.

68. Col. de Docum., LXII, p. 92.

69. Examen critique, III, p. 357; se ogsaa III, p. 368, Humboldts Beviser for, at Bogen er skreven mellem Aarene 1535 og 1536.

70. Se *Duro,* Nebulosa de Colón, p. 136.

71. Codice diplomatico Colombo-Americano, Genova, 1823, p. LXIII. *Garribay* (anf. hos Duro, Nebulosa de Colón, p. 234) siger rigtignok, at Luis Colón «var i sit Liv i Venezia»; men det kan han maaske have fra Fortalen til Bogen, og desuden nævner han intet Aarstal.

72. Se Skibsjournalen 9de Aug., 16de, 17de og 23de Septbr. i Navarrete, I.

73. Se *Gelcich:* Die Meuterei auf der Sta. Maria i Zeitschr. der Gesellsch. für Erdkunde, Berlin, XXII.

74. Alle de Oversættelser, jeg har set (Barcia, Cotolendy, Churchill), gengive Ordet ved «befalede».

75. Se *Breusings* Rettelser til Harrisse, anf. af Büdinger, Sitzungsber. osv., p. 664. *Harrisse* og andre have oversat det, som om det var selve Kompasnaalen (!), han havde drejet om.

76. Se Dokumentet i *Navarrete,* II, p. 228 og 232.

77. Se i Testamentet, i Col. de Docum., XVI, p. 455.

78. Se bl. a. *Büdinger,* Dienst bei König René, Sitzungsberichte 1886, p. 663.

79. *Navarrete,* Col. de los viages, II, p. 255.

80. Se Testamentet i Col. de Docum., XVI, p. 427.

81. *Duro,* Colón y la Historia póstuma, Madrid 1885; Nebulosa de Colon, Madrid 1890; *Büdinger,* Sitzungsberichte der k. k. Gesellsch. der Wissensch., Wien 1886, p. 642 fl.

82. Se *Harrisse,* Artikler i Bulletin de la société de Géogr., Paris 1873 og 1874; Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 251 fl.; *Garibay,* anført hos Duro, Nebulosa de Colón, p. 232 fl.

83. Les croix dans les deux mondes, Paris 1843; Christophe Colomb, Paris 1856, 2 vol.; Satan contre Christophe Colomb, ou la prétendue chute du serviteur de Dieu, Paris 1876; Histoire posthume de Chr. Colomb, Paris 1885; og flere.

84. *Ros. de Lorgues,* Chr. Colomb., II, p. 479; Hist. posth. de Colomb., p. 136.

85. Se *Harrisse,* Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 138. Ogsaa *Duro,* Nebulosa de Colón (Note 153, p. 273) holder paa den 21de; hvorimod *Colmeiro,* los Restos de Colón, Informe de la Real Academia de la Historia al Gobierno sobre el supuesto hallazgo de los verdaderos Restos de Colón, Madrid 1879, p. 125, anser den 20de for den rette Dag.

86. Colec. de los viages, etc., I, CXLVIII. Se ogsaa *Duro,* Nebulosa de Colón, p. 165.

87. Se Diegos Testamente af 1523 hos *Harrisse,* Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 492.

88. Los Restos de Colón, Informe etc., p. 9.

89. *Major,* Select letters of Col., 2. edit., London 1870, p. LXXXII; *Willkomm,* Die pyrenäische Halbinsel, Leipzig 1884, II, p. 177.

90. Nebulosa de Colón, p. 143 fl.

91. Se i Testamentet hos *Harrisse,* Colomb. II, p. 456 og 458.

92. *Willkomm,* III, p. 194.

93. *Harrisse,* Colomb., II, 145.

94. Se Dekretet hos *R. Cocchia,* Los Restos de Cr. Colón en la Catedral de S. Domingo, ibi 1879, p. 276.

95. Se i Testamenterne hos *Navarrete,* Col. de los viages, II, p. 234 og 314.

96. *Cocchia,* p. 47. Bullen, hvorved Domkirkens Oprettelse besluttes, er af 11te Aug. 1511; se: Coleccion de Docum. ineditos relativos al descubrimiento de las antiguas possessiones de los Españoles de ultramar, XXXIV, p. 29.

97. Se i de to Testamenter hos *Harrisse,* Colomb., II, p. 463 og 492.

98. Se de tre Dekreter hos *Cocchia,* p. 276 fl.

99. Testamentet hos *Harrisse,* Colomb., II, p. 519. *E. Tejera,* Los dos Restos de Cr. Colón exhumados de la Catedral de S. Domingo en 1795 i 1877, ibi 1879, p. 52, søger af Las Casas' Ord, at Columbus hviler i «denne» (esta) Kirke, at bevise, at Bisættelsen er sket senest 1544, da Ordene tyde paa, at Las Casas har været i Santo Domingo, medens han skrev dem, og det var det sidste Aar, han var der. Men dette Bevis synes mig dog lidt for haartrukket, og desuden er vist ikke 1544 det sidste Aar, Las Casas var derovre; 1546 eller 47 er vist rigtigere.

100. Beretningen findes hos *Navarrete,* II, p. 366—71, og er gengivet hos *Washington Irving,* Hist. of the life and voyages of Col., IV, p. 65.

101. Se Cartas de Indias. Publicadas por primera vez el Ministerio de Fomento. Madrid 1877, p. 741.

102. Det følgende er taget fra de ovenfor citerede Bøger af *Cocchia* og *Tejera.*

103. Hist. posth. de Colomb., p. 294.

104. Se Expeditio *Francis Draki,* Leyde 1588, p. 11; og *Edwards,* Hist. Survey of St. Domingo, London 1797, p. 182.

105. *Harrisse,* Les sépultures de Chr. Colomb., i Bulletin de la Société de Géogr., Paris, p. 354.

106. *Harrisse,* Les sépultures, p. 353.

107. *Harrisse,* Les sépultures, p. 359.

108. *Colmeiro,* Los Restos de Colón, Informe etc., p. 177.

109. Jeg kan ikke forstaa, hvorledes *Häbler* (Sybels Hist. Zeitschr., 1887) kan sige, at Colmeiros Bog er temmelig overbevisende.

110. *Harrisse,* Chr. Colomb. et la Corse, Paris 1883; Chr. Colomb., les Corses et le gouvernement Français, Paris 1890. *Casanova,* La vérité sur l'origine et la patrie de Chr. Colomb., Bastia 1880. *Peretti,* Chr. Colomb., Français, Corse et Calvais, Paris 1888.

111. Sulla recente scoperta delle ossa di Cr. Colombo in San Domingo, Genova, 1878, p. 24.

112. Restes mortels de Colomb., i Revue critique 1878, I, p. 22.

113. Se *Winsor,* Narrative and critical Hist. of America, II, London 1886, p. 82.

114. Gesch. d. Zeitalters d. Entdeckungen, Berlin 1881, p. 315; Chr. Columbus, Dresden 1892, p. 153.

115. Hist. posth. de Colomb., p. 311.

116. *Colmeiro,* Informe etc., p. 65, 113, 143.

117. Se *Harrisse,* Les Colombo de France et d'Italie, Paris 1874, og Revue critique 1878, I.

118. *Colmeiro,* Informe, p. 72.

119. Se *Echeverris* Beretning hos Cocchia, p. 303.

120. Se Bolletina della societá geogr. Italiana. Roma 1881, p. 32, 1885, p. 330.

121. Se *Belgrano,* Sulla recente scoperta etc.

122. *Belgrano,* p. 36, og *Cocchia,* p. 318.

123. *Harrisse,* Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 241.

124. *Harrisse* vil i sine senere Skrifter slet ikke mere ind paa Sagen; se Chr. Colomb., sa vie etc., II, p. 145, og Chr. Colomb et Savone, Genova 1887, p. 30.

125. Se *Grant Wilson,* Memorials and footprints of Columbus, i Journ. of the Americ. geogr. Society of New-York, 1884.

ANDR. FRED. HØST & SØNS FORLAG

H. SCHWANENFLÜGEL

KALEVALA

FINNERNES NATIONAL-EPOS

EN KULTURHISTORISK SKITSE

Trykt paa hollandsk Papir i 500 Exemplarer

Pris 2 Kroner

JULIUS STEENBERG

MUSER OG SIRENER

ÆSTHETISKE IAGTTAGELSER

MED VIGNETTER AF HANS TEGNER

Trykt paa Marais-Papir i 500 Exemplarer

Pris 5 Kroner

